

909
Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας»

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΠΑΡΙΘΜΗΣΙΣ

ΚΑΙ

ΑΝΑΤΡΟΠΗ

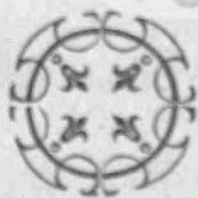
ΤΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ

ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΚΑΙ ΙΔΙΑ

ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΡΩΜΗΣ

ὑπὸ Α. Ο. Γ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1900

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΡΤΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΠΑΡΙΘΜΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ
ΤΩΝ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΙΔΙΑΙ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ ΤΟΥ ΡΩΜΗΣ

«Ὅτι λέγει Κύριος Κύριος: Ἴδού ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελή, ἰσχυρόν, ἀκρογωνιαίον, ἐγγύμας, εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς, καὶ ὁ πιστεύων οὐ μὴ κατασχευθῆν» (Ἠσαίου 28,16)

Ὁ βίος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἰδρυθείσης, ὑπὸ τῶν ἁγίων δ' αὐτοῦ μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων ἀνά πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς διαδοθείσης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ μακροχρονίῳ αὐτοῦ ἱστορικῇ ἐξελίξει παρουσιάζεται κυρίως ὑπὸ δύο ὄψεις, ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν. Καὶ τὸν μὲν ἐσωτερικὸν βίον τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἡ διδασκαλία αὐτῆς ἐν γένει, τὸν δὲ ἐξωτερικὸν τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα καὶ ἡ θεία λατρεία· ὅτε ἐσωτερικὸς βίος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐφ' ὅσον αἱ δύο ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι, Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ, ἀλληλοδοξοῦμεναι ἐβάδιζον τὴν ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀμείνων αὐτῶν διαδόχων διαχαραχθεῖσαν αὐταῖς ὁδὸν ὁμοιομόρφως καὶ κανονικῶς ἐν αὐταῖς ἀνεπτύσσεται· δυστυχῶς ὅμως, ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὸ ἔθνικόν καὶ

ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ

κοσμικόν πνεῦμα τῆς ἄλλοτε κοσμοκράτειρας Ρώμης, μετὰ τὴν τῶν ἀγρίων βερβερικῶν ὀρδῶν τελείαν δηλονότι καταστροφὴν τῆς Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, εὗρεν εἴσοδον καὶ ἄστυλον ἐν τοῖς κόλποις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁ χριστιανικὸς αὐτῆς βίος ὑπέστη τηλικούτον κλονισμόν καὶ διατάραξιν, ἡ χριστιανικὴ αὐτῆς συνείδησις ἐπὶ τοσοῦτον ἐπισκοτίσθη, ὥστε κατὰ μέρος θεμίμη τὸ λαμπρὸν αὐτῆς παρελθὸν ἤρχισεν νὰ βυθίζῃ τὴν ἐπισφαλῆ τῶν κεινοτομιῶν ὁδόν, τὰς ὁποίας σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπολλαπλασίασεν, ὥστε σήμερον εὐρίσκεται ἐν τελείᾳ διαφωνία πρὸς τε τὴν ἀρχαίαν ἀποστολικὴν καὶ οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν ἄχρι τῆς ὥρας θεῖα συνάρσει στερρῶς αὐτῆς ἐχομένην Ἀνατολικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, κατὰ τε τὴν περὶ πίστεως διδασκαλίαν, τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα καὶ τὸν τρόπον τῆς τελείσεως καὶ μεταδόσεως τῶν θεῶν μυστηρίων.

Α΄.

Διαφωνία μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν

ἐν τῇ περὶ πίστεως διδασκαλίᾳ.

§ 1. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως, εὐρίσκεται σήμερον ἐν μεγίστῃ διαφωνίᾳ πρὸς τὴν ἡμετέραν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν διότι αὐτὴ ἀπὸ τοῦ 9ου ἰδίᾳ αἰῶνος ἀρξάμενη ἐποιήσατο κατὰ διαφόρους καιροὺς πολλὰς προσθήκας ἡμαρτημένων δογμάτων εἰς τὴν περὶ πίστεως διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἐν πρώτοις οἱ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας θεολόγοι ἐνσχίσθη πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Παναγίας Τριάδος δογ-

ματιζοῦσιν, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα αἰωνίως ἐκπορεύεται οὐ μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ἡ αὐθαίρετος αὕτη προσθήκη ἐναντιοῦται, πρῶτον, εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις σαφῶς καὶ ρητῶς ἐκφράζεται ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ περὶ τῆς ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ἰωάν. 15, 26) καὶ δεύτερον, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ ὑπὸ τῶν δύο πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων (Α΄ 325 καὶ Β΄ 381) ἐκδοθεῖσα ὁμολογία πίστεως, ἡ γνωστὴ παρ' ἡμῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Σύμβολον τῆς Νικαίας καὶ Κωνσταντινουπόλεως», οὕσα συντεταγμένη σχεδὸν ἅπασα ἐκ λέξεων καὶ φράσεων εἰλημμένων ἐν τῆς ἁγίας Γραφῆς ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ ὁμολογῶμεν πιστῶς αἰεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον». Ἡ τρίτη ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπιμελῶς μελετήσασα τὸ σύμβολον τοῦτο, ὅπερ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον περιλαμβάνει ἐν ἐαυτῷ οὐχὶ μόνον τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθρόντων 318 θεοφόρων Πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς ἀπ' ἀρχῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας (Ἐπιστ. πρὸς Αὐτοκρ. Ἰοβιανόν), πρὸς ἀνόθευτον καὶ ἀπαραχάρακτον αὐτοῦ διακρύφαξιν αὐστηρῶς ἀπηγόρευσε πᾶσαν εἰς αὐτὸ προσθήκην ἢ ἀραίρεσιν, αἱ δὲ λοιπαὶ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι σεβόμεναι τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπισήμων αὐτῶν συνεδριάσεων ἀνεγινώσκουσαι ἐπεκύρουν αὐτὸ ἄνευ προσθήκης ἢ ἀλλοιώσεως. Δυστυχῶς ὁμως ἡ ψευδοδιδασκαλία περὶ τῆς «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς καταπολέμησιν δέθεν τοῦ γοτθικοῦ ἀρεινισμοῦ ἐμφανισθεῖσα κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ διεδόθη μετ' ὀλίγον καὶ ἐν τῇ

SISMARNOGILIO

γείτονα αὐτῆς Γαλλίᾳ. Ὁ κύριος δὲ αἷτιος τῆς διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως τῆς διδασκαλίας ταύτης καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν εἶνε ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Φράγκων Κάρολος ὁ Μέγας, ὅστις ἐν τῇ κατὰ τὸ 809 συνελθούσῃ ἐν Ἀκουιγράνῳ Συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων τῆς Γαλλικανῆς Ἐκκλησίας, αὐτοπροσώπως προεδρεύσας, μᾶλλον διὰ πολιτικούς λόγους ἀπῆτησε τὴν παραδοχὴν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἀντευαγγελικῆς ταύτης διδασκαλίας τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου τῶν Φράγκων αὐτοκράτορος καὶ δεξιὸς αὐτοῦ βραχίον, ὁ σοφὸς Ἀγγλοσάξων Ἀλκουίνος, ὀλίγον πρὸ τῆς συνόδου ταύτης ἀπκντῶν δι' ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ἡπιωχοὺς ἀδελφοὺς» τοῦ Λουγδούνου ἀπεκάλεισιν «Ἰσπανικὴν πλάνην». Ἀλλὰ καὶ ὁ πάπας Λέων ὁ Γ' (795—816) καταπολεμῶν τὰ ἐναντιουμένας εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἀπορῆσεις τῆς ἐν Ἀκουιγράνῳ συνόδου διέταξεν, ὅπως πρὸς ἀνόθευτον αὐτοῦ διακρύλαξιν χερχυθῆ τὸ Σύμβολον ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ ἐπὶ δύο ἀργυρῶν πλακῶν, καθ' ὃν τύπον ἐγένετο παραδεικτὸν ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἀνευ δηλονότι τῆς προσθήκης τοῦ *filioque*. Ταύτας δὲ τὰς πλάκας ἀνήρτησεν ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖνος πάπας πρὸ τοῦ ἐν Ρώμῃ νουοῦ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς: «ταῦτα Λέων ἐθέλην δι' ἀγάπην καὶ προφυλακὴν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως». Δυστυχῶς ὅμως οἱ πάπαι τοῦ σκοτεινοῦ καὶ δυσρήμου δεκάτου αἰῶνος περὶ ἄλλα τυρβάζοντες ἐπέτρεψαν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς περὶ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ψευδοδιδασκαλίας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως τῆς ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίας.

§ 2. Μὴ ἀρκεσθεῖσα εἰς τὴν καινοτομίαν ταύτην ἡ Ρώμη τὸ 1854 ἐκάρυξε νέον περὶ τῆς ἀσπίλου

συλλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου» δόγμα, περὶ τῆς συλλήψεως δηλονότι τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μακαρίας Ἄννης ἀνευ τοῦ ρύπου τοῦ τροπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Τὸ δόγμα τοῦτο δὲν εὐρίσκει τὰς βέβαιαι αὐτοῦ οὔτε ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, οὔτε ἐν τῇ ἱερᾷ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας Παραδόσει. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων πάντες οἱ ἄνθρωποι μάλιστα δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ χριστιανῶν γονέων παῖδες ἐγεννῶντο καὶ γεννῶνται μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ προπάτορος Ἀδάμ κληροδοτηθέντος ἡμῖν ἀμαρτήματος, ἐξαιρέσει μόνου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ὑπερφυσικῶς γεννηθεὶς, τῇ ἐπισκιάσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας εἶνε τελείως ἀπηλλαγμένος τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος· ἡ δὲ Ὑπεραγία Θεοτόκος κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ἐκαθαρίσθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τοῦ ρύπου ἐν γένει τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ ἀμείσως πρὸ τῆς συλλήψεως τοῦ Κυρίου, οὐχὶ δὲ ἐν καιρῷ τῆς συλλήψεως αὐτῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μακαρίας Ἄννης (βλ. Δογ. Θεολ. Μακαρ. ἔκδοσ. τρίτη μέρος Βον σελ. 76).

§ 3. Περὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἡ παπικὴ Ἐκκλησία διδάσκει, ὅτι οὗτοι κέκτηνται ὑπερπλεονάζοντα ἀγαθὰ ἔργα, ἅτινα προστιθέμενα εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀθρώπων ὑπηρεσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦσι τὸν θησαυρὸν τῶν περισσευόντων ἔργων τοῦ θησαυροῦ τούτου διαχειριστῆς κυρίως εἶνε ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης, ὅστις κατὰ βούλησιν δύναται μέρος τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν γένει ἁγίων ἔργων νὰ μεταφέρῃ εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ μόλις κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τῆς Ρωμαϊ-

κῆς Ἐκκλησίας ἐπινοηθεῖσα ἀντευχγγελικὴ αὐτῆ δι-
 δασκαλία οὐ μόνον ἀντιστρατεύεται πρὸς τὴν ἀγίαν
 Γραφὴν, ἀλλὰ καὶ ἄρδην ἀνατρέπει ἅπαν τὸ ὑπὸ τοῦ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ τελεσθὲν ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἀν-
 θρώπων. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας Ἀπο-
 στολικῆς καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας πάντες οἱ ἀν-
 θρώποι σώζονται μόνον διὰ τῆς ἀξιωμαθίας τῶν πα-
 θημάτων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἧτις οὐδεμίαν προσθή-
 κης ἢ ἐπιρρώσεως ἔχει ἀνάγκη· καθ' ὅσον τοῦ Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, ὡς φύσει Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὄντος ἀπείρου,
 ἄπειρος κατ' ἀνάγκη θὰ εἶνε καὶ ἡ ἀξιωμαθία αὐτοῦ.
 Ἡ ἀγία Γραφή πολλαχοῦ βεβαιοῖ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ
 μέγιστοι τῶν τῆς Παλαιᾶς διαθήκης δικαίων ἀποθνή-
 σκοντες κατέρχοντο εἰς τὸν ᾄδην, ὅπουθεν ἐξήχησαν
 μόνον ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕνεκα τῆς ἀξιωμαθίας
 τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς
 Ἰωάννης λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ἀγίων τῆς Νέας
 Διαθήκης γράφει αἰὲν εἰπόμεν, ὅτι ἀμαρτίαν οὐκ
 ἔχομεν, ἐκυτοῦς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν
 ἡμῖν» (Α' Ἰωάν. 1, 8). Εἶνε ἀληθές, ὅτι καὶ κατὰ τὴν
 ἀγίαν Γραφὴν (Ἰακώβ. 5, 16) οἱ ἅγιοι δύνανται νὰ
 πρᾶσσωσι μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς,
 ἀλλ' οὐχὶ δι' ἄλλου τινὸς μέσου, παρὰ διὰ τῶν ὑπὲρ
 τῶν ἀμαρτωλῶν θερμῶν αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν δεή-
 σεων, μεσιτεύοντος τοῦ μόνου μεγάλου μεσίτου Θεοῦ
 καὶ ἀνθρώπων, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 Ὁ τῆς Ρώμης λοιπὸν ἄκρος ἀρχιερεὺς καὶ μεθ' ὅλους
 τοὺς περὶ τοῦ ἐναντίου δυσχυρισμοῦ αὐτοῦ δὲν δύνα-
 ται κατ' ἀρέσκειαν μέρος τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀγίων
 ἔργων νὰ μεταδίδῃ πρὸς σωτηρίαν εἰς τοὺς ἀμαρτω-
 λούς, δύναται ὅμως, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος Χριστιανὸς
 ἐπίσκοπος, νὰ δεῖται, ὅπως οἱ ἅγιοι μεσιτεύωσι

παρὰ τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
 τοῦ ἰδίου. Σημειωτέον δὲ, ὅτι καὶ ἐν τοιαύτῃ περι-
 πτώσει οὐδεὶς δύναται νὰ εἶνε βέβαιος περὶ τοῦ ἐπι-
 τυχοῦς ἀποτελέσματος τῶν δεήσεων αὐτοῦ· διότι αἱ
 ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν δεήσεις, δὲν λέγω πλέον τοῦ
 τὸν ἐν τῷ πονηρῷ κείμενον τοῦτον κόσμον οἰκοῦντος
 πάπα, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἀγίων πάν-
 τοτε δὲν γίνονται ἀποδεκταὶ ὑπὸ τοῦ παντογνώστου
 Θεοῦ. Οὕτως ὀλίγον πρὸ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας
 ἔλεγεν ὁ ἐξωργισμένος κατὰ τῶν ἀγαπίων Ἰουδαίων
 Θεὸς πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν δεόμενον προφήτην Ἰερε-
 μίαν· αἰὲν στῆ Μωϋσῆς καὶ Σαμουὴλ πρὸ προσώπου
 μου οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ μου πρὸς αὐτούς» (Ἰερ. 15, 1.
 πρὸς Ρωμ. 9, 3).

§ 4. Τὴν περὶ μελλούσης ζωῆς ἀποστολικὴν διδα-
 σκαλίαν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία διέστρεψε διὰ τῆς
 ἐπινοηθείσης περὶ καθαρτηρίου πρὸς διδασκαλίας.
 Κατὰ τὴν νεωτεριστικὴν τούτην θεωρίαν τῶν παπι-
 στῶν αἱ ψυχὴ τῶν ἀποθνησκόντων χριστιανῶν, οἵτι-
 νες δὲν ἔτυχον ἐπὶ τῆς γῆς εἶτι ὄντες τῆς ἀρέσεως
 τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν ἢ καὶ ἀν ἔλαβον τὴν ἀρεσιν,
 δὲν ἐπέζησαν ὅμως, ὅπως ὑπεστώσιν ἐν τῷ κόσμῳ
 τούτῳ τὰ ἀντίποινα τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, μεταβαί-
 νουσιν εἰς τὸ καθαρτήριον πῦρ, ὅπου διὰ δικρόρων
 τιμωριῶν σὺν τῷ χρόνῳ καθαρίζονται· μετὰ δὲ τὸν
 ἐξγκλισμὸν αὐτῶν εἰσέρχονται εἰς τὸν παράδεισον.
 Αἱ ἐν τῷ καθαρτηρίῳ περὶ τιμωρίας δύνανται νὰ συν-
 τμηθῶσιν ἢ καὶ ὅλως νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ τῶν
 λυσιποίνων ἀρέσεων (indulgentiæ), αἵτινες ἐκδίδον-
 ται ὑπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ
 πάπα, δυνάμει τοῦ θεσπυροῦ τῶν περισσευόντων ἔρ-
 γων. Ἄλλ' ἡ διδασκαλία αὕτη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλη-

© SISMANOGLIO
MEGARO

σίας, καθ' ἣν αἱ ἐν τῷ ᾄδῃ τιμωρίαι καθ' ἑαυτάς χρησιμεύουσι πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων προσβαλλομένης θείας δικαιοσύνης, εἶνε ὅλως ἐναντία τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ, ἅτε ἀνατρέπουσα τὸ τῆς Ἀπολυτρώσεως Μυστήριον· διότι, ἐὰν οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀληθῶς ἐκαθαρίζοντο ἀπὸ τοῦ ρύπου τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν μόνον διὰ τῶν ἰδίων παθημάτων, οὐδεμία ἀνάγκη τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἄλλως τε δὲ ἐὰν ὁ πάπας δύναται πραγματικῶς κατ' ἀρέσκειαν νὰ εἰσάγῃ τοὺς ἀποθνήσκοντας ἀμαρτωλοὺς εἰς τὸν παράδεισον, διατί δὲν πρόκειται τοῦτο ἅπαξ διὰ παντός, ἐκδίδων γενικὴν τινα καὶ εἰσαγωγικὴν πάντων ἐν γένει τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς τὸν παράδεισον ἰνδουλγέντισιν, παρά διακρτεῖ ἀσπλάγγως τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθνησκόντων ἀμαρτωλῶν ἐν τοῖς βασανιστηρίοις τοῦ καθαρτηρίου πυρός; Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μὴ ἐπηρεαζομένη ὑπὸ τῶν κεινοτομιῶν τῆς Δύσεως ἐπὶ τῇ βῆσει τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως πιστεύει καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ μὲν ἅγιοι δυνάμει τῆς ἀξιωμαθείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γίνονται κληρονόμοι τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ αἰωνίου ζωῆς, οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ ὡς μὴ ποιησάμενοι κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς αὐτῶν βίον ἐπιφελῆ χρῆσιν τῶν μέσων τῆς σωτηρίας κατέρχονται εἰς τὸν ᾄδην. Ὅσοι δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν μετενόησαν μὲν πρὸ τοῦ θανάτου, δὲν ἐπέζησαν δὲ ὅπως δεῖξωσιν ἀξίους τῆς μετανοίας καρπούς, ὅπως δηλονότι πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῶν μετανοίας περικοσμήσωσιν ἑαυτοὺς καὶ δι' ἀγαθῶν ἔργων, ὡς καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ὀρθόδοξων χριστιανῶν, οἵτινες τελευτήσαντες δι' αἰφνυδίου θανάτου δὲν προέλαβον, ἵνα καθάρσωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν μὴ θανα-

σίμων ἀμαρτιῶν (Α' Ἰωάν. 5, 16), οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ ἀπλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ ᾄδῃ βασανιστηρίων διὰ τῶν εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἐλεημοσυῶν καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν προσφορᾶς τῆς ἀναιμάκτου Θυσίας· ἀπλλάσσει ὅμως αὐτοὺς κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐσπλαγγίαν *μόνος* ὁ Θεὸς καὶ μόνος αὐτὸς γινώσκει τοὺς ἀξίους ἀπαλλαγῆς καὶ ὄντως ἀπλλάττομένους ἀπὸ τῶν ποινῶν τοῦ ᾄδου.

Β'.

Διαφωνία ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι.

§ 5. Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐνεκα τῶν κεινοτομιῶν αὐτῆς ἀπολέσασά τὴν περὶ χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἔννοιαν, διὰ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου (1545—1563) εἰσήγαγε πρὸς χρῆσιν παντός πιστοῦ τῷ παπισμῷ ὁπαδοῦ τοιοῦτόν τινα ὄρον, ὅστις ὅλως ἀνατρέπει τὴν σχετικὴν ἀπόσπης τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν. Ὁ ὄρος οὗτος ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τὴν ἀγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἀναγνωρίζω μητέρα καὶ διδάσκαλον πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὑπισχνούμαι καὶ ὁμνύω ἀληθῆ ὑποταγὴν εἰς τὸν Ρωμαῖον πρωθιερέχην τὸν διάδοχον τοῦ μακαρίου Πέτρου, τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς κατὰ τὸ ἔννατον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως ὁμολογεῖ, ὅτι πιστεύει εἰς μίαν, ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν». Αἱ ἰδιότητες ὅμως αὗται ἀπόσπης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς ἐν Τριδέντῳ παπικῆς Συνόδου ἀπιδόθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν το-

πικὴν καὶ δὴ σχισματικὴν καὶ αἰρετικὴν, ὡς ἀριστα ἀποδεικνύει αὐτὴν τοιαύτην ὁ Γατταίος, Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης. Ὁ ἀσιβὴς οὗτος σφατερισμὸς τῶν χαρακτηρῶν τῆς καθόλου χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ παπισμοῦ καὶ ἢ ἐκ τούτου φυσικῶς ἀπορρέουσα παντελὴς καταστροφή τοῦ ἀρχαίου ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος εἶναι ἀμείωτος συνέπεια τῶν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας συντόνων ἐνεργειῶν τῶν δυτικῶν θεολόγων, οἵτινες, ὅπως ὁ διάδοχος τοῦ Πέτρου, ὁ πάπας τῆς Ρώμης, ἐνθα ἐπισκόπευσεν, ὡς χείροντες λέγουσιν, ἐπὶ 25 ἔτη, ἓνα μῆνα καὶ ἐννέα ἡμέρας (!) καὶ ἀπέθανεν ὁ μέγας οὗτος τῆς περιτομῆς Ἀπόστολος, ἔχῃ τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ πάντων τῶν χριστιανῶν τῆς ὑψηλῆς ἐπισκόπων, ἐπεισήσαν καὶ εἰσήγαγον σκοπίμως τὸ δόγμα περὶ τῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων κυριαρχίας τοῦ πρωτοκορυφαίου Πέτρου. Ἐπὶ τέλος δὲ ὁ πάπας Πίος ὁ Θ'. (1846—1878) ἐν τῇ ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1870 συνελθούτῃ τελευταίᾳ Βατικανῇ Συνόδῳ κατὰ τὸ τελευταῖον καὶ ἀπορασιαστικὸν κτύπημα κατὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἦν κατὰ τοὺς πατέρας τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰδωρῆσατο ἡμῖν τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής· «(καν. 8ος Ραλλ. καὶ Ποτλ. τ. Β' σελ. 203) καὶ ἐναντίον τῶν διαμαρτυριῶν καὶ αὐτῶν τῶν συνετατέρων θεολόγων τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας ἐκήρυξε τὸ τῆς ἀναμαρτησίας τῶν παπῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως δόγμα. Ἀλλὰ τὸ δόγμα τοῦτο ἐν τοῖς κόλποις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐνεφανίσθη εὐτυχῶς τόσον ἀργά, ὥστε κατέστησε τὴν κήρυξιν αὐτοῦ ἀκίνδυνον. Ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρις ἐσχάτων ἢ περὶ πίστεως χριστιανικῆ δι-

δασκαλία ἐν σχέσει πρὸς τὰς οὐσιώδεις αὐτῆς ἀληθείας καθορίζετο καὶ ἤδη καθωρίσθη οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ρώμης, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ Βατικανῇ ὁμοῦ ψευδοσύνοδος μεταβιβάσασα τὴν ἀναμαρτησίαν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκ τῆς ὁλομελείας τῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπισκόπων εἰς ἓνα καὶ μόνον ἐπίσκοπον, τὸν πάπαν τῆς Ρώμης, διὰ τῆς πράξεως αὐτῆς ταύτης ἐκήρυξε περιττὰς ἐν τῷ μέλλοντι τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, τὴν φωνὴν τ. ἰ. τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας !!! Ἀλλὰ καὶ ἀσπίτως πρὸς τὴν βλασφημίαν ταύτην, εἶνε ἄρα γε δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἀναμάρτητον ἐν τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως τὸν ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρης Ρώμης, ἀπὸ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας γινώσκουμεν, ὅτι ἢ κατὰ τὸ 680 συγκληθεῖσα ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καταδίκασε τὸν πάπα Ὁνωρίον ὡς αἰρετικόν, ἅτε κηρύττοντα τὴν ψευδοδιδασκαλίαν, ὅτι ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ὑπάρχουσιν οὐχὶ δύο θελήσεις, θεία καὶ ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ μία θέλησις καὶ μία ἐνέργεια, ὁ δὲ παπῶν τότε ἐν Ρώμῃ Λέων ὁ Β'. (682—3) γράφων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, τοὺς ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπισκόπους καὶ ἄλλους ἐπιδοκίμασε τὴν καταδίκην τοῦ Ὁνωρίου (Hard. III, 1476); Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις καὶ τὰ σκότια ἔργα πολλῶν παπῶν ἀπὸ τοῦ 1'. ἰδίῳ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν, ὡς ἡ ἀψευδὴς ἱστορία μαρτυρεῖ, μεγάλη τῇ φωνῇ κηρύττουσιν, ὅτι οὗτοι οὐ μόνον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐγγερῶσιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀναμαρτητῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς πίστεως ἀνδρῶν, ὅποιοι πράγματι ἦσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, ἀλλ' οὐδὲ μεταξὺ τῶν συνήθων ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων.

Γ'.

Διαφωνίαι ἐν τῇ τελείᾳ καὶ μεταδόσει
τῶν θείων μυστηρίων.

Ἄλλ' ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐν ᾧ ἐν τῇ περὶ πί-
στιως διδασκαλίᾳ καὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι
ἐποίησατο προσθήκας ἀσθενοῦς καὶ ἐσφαλμένας,
ἐν τῇ τελείᾳ τούναντίον τῶν θείων μυστηρίων, δι'
ᾧ μεταδίδονται τοῖς πιστοῖς ἡ σωτήριος τοῦ Θεοῦ
δύναμις ἐποίησατο σπουδαιότητας παραλείψεις καὶ ἀ-
φαιρέσεις.

§ 6. Τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος ἡ Δυτικὴ
Ἐκκλησία τελεῖ ἐπὶ πάντων ἀτελῶς, διὰ ραντισμοῦ
δηλονότι, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς Ἀποστολικῆν ἰχθύσεως τὴν
ἀρχὴν τριττῆς εἰς τὸ ὕδωρ καταδύσεως. Εἶνε ἀληθές,
ὅτι τὸ ραντισμὸς ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Οἰκουμενικῇ
Ἐκκλησίᾳ· οὐχ ἦττον ὁμῶς χρῆσις αὐτοῦ ἐγένετο
μόνον ἐπὶ τῶν βαρῶς ἀσθενούντων, τῶν μὴ δυναμέ-
νων μὲν νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τῆς τῶν ἀσθενῶν
κλίνης, διακαῶς δὲ ποθοῦντων τὸ βάπτισμα, ὅπως μὴ
ἀβάπτιστοι ἀπέλθωσι τῶν ἐντεῦθεν. Κατὰ τὸν 12ον
κανόνα τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοπικῆς Συνόδου, οἱ ἐν
καιρῷ σωματικῆς ἀσθενείας βαπτισθέντες διὰ ραντι-
σμοῦ, δὲν δύνανται νὰ ἀνυψωθῶσιν εἰς τοὺς τῆς ἱερω-
σύνης βαθμοὺς, κείμῃ τάχα διὰ τὴν μετὰ ταῦτα αὐ-
τῶν σπουδὴν καὶ πίστιν καὶ σπᾶνιν ἀνθρώπων (πρὸς
47ον Λογ.). Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι τὸ βάπτι-
σμα τῶν κλινικῶν, καίτοι πολὺ τελειότερον ἐτελείτο
τῆς λατινικῆς infusionis (ἐπιχύσεως) καὶ adspersionis
(ρηντισμοῦ), οὐχ ἦττον ὁμῶς ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκ-

κλησίας ἐθεωρεῖτο ὡς εἰκαζόμενον καὶ ἀμφίβολον
(Γρηγ. Ναζ. Λογ. 40). Ἄλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παπι-
κῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ πράξις τοῦ διὰ ραντισμοῦ βαπτί-
σματος ἐγενικεύθη καὶ ἐνεπεδόθη μόλις κατὰ τὸν ΙΔ'
αἰῶνα· καθ' ὅσον αἱ κατ' αὐτὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶ-
νος γενόμεναι σύνοδοι ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰρλαν-
δίᾳ καὶ Γερμανίᾳ λόγον ποιοῦνται εἰσέτι περὶ τοῦ
βαπτίσματος ὡς καταδύσεως εἰς τὸ ὕδωρ, οὐχὶ δὲ ὡς
ρηντισμοῦ (Βλαδ. Γετταίου Papauté hérétique p.
124—125).

§ 7. Ἐκ τῆς περὶ μυστηρίων διδασκαλίας τῆς
χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης,
μᾶλλον δὲ ἡ ἀπόλυτος διὰ πάντας ἀναγκαιότης τοῦ
χρίσματος, δι' οὗ μεταδίδεται τῷ χριστιανῷ ἡ ἀγιά-
ζουσα καὶ στηρίζουσα αὐτὸν ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ
χάρις. Ἄλλ' ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ τέλους
τοῦ ΙΒ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἔρχισεν νὰ στε-
ρῇ τῶν δωρεῶν τούτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ βα-
πτιζόμενα νήπια, μὴ χρίουσα αὐτὰ ἀμέσως μετὰ τὸ
βάπτισμα διὰ τοῦ ἡγιασμένου μύρου, ὡς ἐγένετο ἐν
τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ (καὶ ἄχρι δὲ τοῦ νῦν θεῖα χάρι-
τι τελεῖται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ), ἀλλ' ἀναβάλλουσα συ-
νήθως τὸ χρίσμα μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡ-
λικίας τῶν χριστιανοπαίδων (Papauté hérétique p.
135). Ἐντεῦθεν δὲ οὐχὶ σπανίως συμβαίνει πολλὰ
τῶν ἤδη βεβαπτισμένων καὶ γνησίων μελῶν τῆς Ἐκ-
κλησίας νὰ ἀποθνήσκωσιν ἄνευ τῆς συμμετοχῆς ἐν τῷ
μυστηρίῳ τούτῳ, χωρὶς τ' εἶ. νὰ γίνωσι δι' αὐτοῦ ναοὶ
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄλλ' ἀγνοεῖ ἄρα γε ἡ παπικὴ
Ἐκκλησία, ὅτι ἡ μετάδοσις τῶν δωρεῶν τοῦ ὁδη-
γοῦντος καὶ ἐμπεδοῦντος εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν Ἁ-
γίου Πνεύματος εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαία τόσον διὰ τοὺς

ἐν ἡλικίᾳ, ὅσον καὶ διὰ τὰ νήπια τὰ περικυκλούμενα ὑπὸ πλείστων ἁμαρτωλῶν ἐντυπώσεις; Ὡς μεγάλη τῆ φωνῆ κυρῦται ἡ Ἁγία Γραφή ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ἤδη ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἦτο πλήρης τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὑπάρχουσι δὲ τούναντίον πλείστα ὅσα παραδείγματα νηπίων κατεχομένων ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων· ἀρκῶ γὰρ καὶ ταῦτα δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἀπόλυτον τῶν σωτηρίων δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

§ 8. Ἐπὶ τριῶν δὲ κυρίως σημείων τοῦ μυστηρίου τῆς θαίας εὐχαριστίας ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία εὐρίσκειται ἐν διαφωνίᾳ πρὸς τὴν ἡμετέραν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικήν. Ἐν πρώτοις κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν θεολόγων τοῦ πικισμοῦ ἢ μετουσίωσης τῶν τιμίων δώρων εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ τελεῖται διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἱεουργοῦντος ἀπαγγελίας τῶν λόγων τοῦ Κυρίου· «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου» ἐν ᾧ κατὰ τὴν Καινὴν Διαθήκην ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐτέλεσε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα οὐχὶ ἔταν ἀπήγγειλε τοὺς λόγους τούτους, ἀλλ' ὅταν λαβῶν τὸν ἄρτον ἐποίησεν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ Πατρὶ καὶ εὐλόγησεν· τούτου ἕνεκα ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος τὸ ἅγιον ποτήριον ὀνομάζει «ποτήριον εὐλογίας» λέγων· «τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν» (Α' Κοριν. 10, 16); Τὴν καινοτόμον ταύτην θεωρίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τέλει ἀνατρέπει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, ὅστις φυσικώτερον τῶν λοιπῶν ἐκτιθέμενος τὰ κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ μυστηρίου τῆς θαίας εὐχαριστίας λέγει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν

πρώτοις λαβῶν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκε τοῖς Ἀποστόλοις· καὶ ἄρου ἕπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες, εἶτα εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Μάρ. 14, 23, 24). Ἐκ τῶν χωρίων τούτων φυσικῶς καὶ ἀβιάστως ἐξάγεται, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελιστὰί ἐπίστευσαν, ὅτι ἡ μετουσίωσις τῶν Ἁγίων δώρων ἐγένετο πρὶν ἢ ὁ Κύριος εἶπῃ τὸ «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες». Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας λειτουργίας, αἵτινες ἢ ἀμέσως ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων προελθοῦσαι, ἢ ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν Ἀποστολικῶν λειτουργιῶν συνταχθεῖσαι ἐφθάσαν μέχρις ἡμῶν, ἤδη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἱεουργοῦντος γιγνομένην ἀνάμνησιν τοῦ μυστικοῦ τοῦ Κυρίου δείπνου καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ «Λάβετε, φάγετε, καὶ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες» ἱκετεύεται ὁ Οὐράνιος Πατήρ, ὅπως καταπέμψῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πρὸς μεταποίησιν τῶν Ἁγίων δώρων. Μεταποιεῖται δὲ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τῆς Εὐχριστίας εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ διὰ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς σταυροειδοῦς τῶν τιμίων δώρων εὐλογίας, καθ' ὃν χρόνον ὁ λαὸς ψάλλει τὸ «Σὲ ὑμνοῦμεν· Σὲ εὐλογοῦμεν». Πάντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Βου αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ φιλοσόφου δηλονότι καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου καὶ τοῦ ἱεροῦ Εἰρηναίου, βεβαιοῦσιν, ὅτι τὰ Ἁγία δῶρα μεταποιεῖται διὰ τῆς εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα εὐχῆς καὶ τῆς ἐπικλήσεως καὶ καθόδου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καθὼς δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνεσρκώθη ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παναγίας Παρθένου Μαρίας διὰ τῆς ἐπισκιάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Εὐχαριστίας ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος διὰ τοῦ αὐτοῦ Ἁ-

γίου Πνεύματος μεταποιούνται εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ.

Δεύτερον, πρὸς τέλει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία μεταχειρίζεται ἀποκλειστικῶς ἄζυμον ἄρτον, ἐνῶ ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ πάντοτε μεταχειρίζετο καὶ ἄχρι τοῦ νῦν μεταχειρίζεται μόνον ἐνζυμον. Τίς δὲ ἐξ αὐτῶν εὐρίσκειται ἐν τῇ ἀληθείᾳ; Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέκλι-
νεν ἀπὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ νόμου ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς τελείσεως τοῦ Πάσχα, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ κυρίως ἤρχιζεν ἡ ἐφθήμερος ἑορτὴ τῶν ἄζυμων· διότι οὗτος ἐτέλεισε μετὰ τῶν ἐαυτοῦ μαθητῶν τὸ τελευταῖον Πάσχα ὀλόκληρον πρὸ τοῦ πνηγυρισμοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἡμέραν, καθ' ἣν ἐγίγνετο εἰσέτι χρῆσις καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἑβραϊκαῖς οἰκίαις ἐνζύμου ἄρτου. Ἐκτὸς τούτου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐντειλαμένου ταῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς, ὅπως τελῶσι τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ τοῦ ἔτους εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ, οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ κατὰ τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων καθ' ἐκάστην προσεκκατέρουν ἐν Ἱερουσαλὴμ «τῇ διδασκίᾳ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαίαις» (2, 42. 46). Ἐνταῦθα ὑπὸ τὸν ἄρτον κατ' ἀνάγκην θὰ νοήσωμεν ἐνζυμον ἄρτον, καθ' ὅσον μετὰ τὴν ἐφθήμερον τοῦ Πάσχα ἑορτὴν, τῆς χρήσεως τῶν ἄζυμων αὐστηρῶς ἀπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ νόμου, οὐδαμῶς τῆς Παλαιστίνης ἦτο δυνατόν νὰ εὕρη τις ἄζυμον ἄρτον. Ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη, ὡς γνωστόν, πρῶτον ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς Ἐκκλησίαις· κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ πασῶν τούτων ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων τοῦ χριστιανι-

σμοῦ χρόνων καὶ ἄχρι τῆς ὥρας ἐγίγνετο καὶ γίνε-
ται ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ τελείᾳ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας χρῆσις μόνον ἐνζύμου ἄρτου. Ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰῶνων αὐτοπροαιρέτως προσεκύμιζον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν παρασκευαζομένους ἐν ταῖς ἐαυτῶν οἰκίαις ἐνζύμους ἄρτους, τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἄριστος ἐξελέγετο διὰ τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου, τῶν δὲ λοιπῶν χρῆσις ἐγίγνετο ἐν τῇ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν παρατιθεμένῃ κοινῇ τραπέζῃ. Πάντα ταῦτα δεικνύουσιν ἐνκρῶς, ὅτι οὐ μόνον ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰῶνων μεταχειρίζοντο ἐν τῇ τελείᾳ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας πάντοτε ἐνζυμον ἄρτον. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ φιλαληθέστεροι καὶ ἀμεροληπτότεροι θεολόγοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας (ὡς ὁ Ἰησοῦιτης Σαρμόνδος, ὁ Καρδινάλιος Βόννας καὶ ἄλλοι) βεβαιοῦσιν, ὅτι μέχρι τοῦ 1. αἰῶνος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παπικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐγίγνετο χρῆσις ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ συνήθους ἐνζύμου ἄρτου (de rebus liturg. lib. I. c. 23). Πρὸς τούτοις οἱ Λατῖνοι παρανόμουσι καὶ διότι κοινωνοῦσι τοὺς πιστοὺς οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐνός ἡγιασμένου ἄρτου, ἀλλὰ διὰ καπυρίων (ὄστιων) μεμελισμένων ἤδη ἐν καιρῷ τῆς προπαρασκευῆς αὐτῶν, ὅπερ ἀντικρὺ ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸ ὅποιον, ὁ Κύριος ἡμῶν τελῶν τὸν μυστικὸν δείπνον ἔλαβεν ἄρτον, (οὐχὶ ἄρτους), καθηγίασε καὶ εἶτα ἰδίαις χερσὶ διαμελίσας ἔδωκεν ἐξ αὐτοῦ τοῖς μαθηταῖς· ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος ὑποδεικνύων τὴν πράξιν τῆς συγγρόνου αὐτῷ χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἔγραψε τοῖς Κορινθίοις «ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἴσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνός ἄρτου

SISMANOGLIO

μετέχομεν» (Α' Κοριν. 10, 17). Ἀλλά καὶ ἐν τῇ Δύσει μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος μεταλαμβάνον οἱ πάντες ἐξ ἐνός ἐνζύμου ἄρτου (αὐτόθι σελ. 168).

Τρίτον, ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐξαιρέσει τῶν ἱερουργούντων, οἵτινες μεταλαμβάνουσιν ὑπ' ἀμφοτέ-
ρα τὰ εἶδη, τοῦ τε ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, καὶ τῶν παιδῶν, οἵτινες εἶνε ὅλως ἀπομακρυσμένοι τῆς Θείας Εὐχαριστίας, οἱ ἐν ἡλικίᾳ λαϊκοὶ μεταλαμβάνουσι μόνον ὑπὸ τὸ ἐν εἶδος, τὸ τοῦ ἄρτου. Ἐν τούτοις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ ἐν Καπερναοῦμ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ οὐχὶ περὶ τῶν Ἀποστόλων μόνων, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ εἶπε τὸ κείν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς» (Ἰωάν. 6, 53). Ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος γράφων πρὸς πάντας τοὺς ἐν Κορίνθῳ χριστιανούς· εἶλεγε «δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω» (Α' Κοριν. 11, 28). Ὡσαύτως δὲ μὴ ἤρουν οἱ κυριακοὶ καὶ ἀποστολικοὶ οὗτοι λόγοι πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κύθιρέτου ταύτης πράξεως τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτοὶ οἱ θεολόγοι τοῦ παπισμοῦ ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ μὲν διὰ μόνου τοῦ ἄρτου κοινωνία τῶν λαϊκῶν εἰσῆχθη εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τὸ δὲ εἶθος τοῦ μὴ κοινωνεῖν ὅλως τοὺς παῖδας ἐπεκράτησεν οὐχὶ ἐνωρίτερον τοῦ τέλους τῆς ΙΒ' ἢ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΓ'. ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλ' ἀπὸ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς μανθάνομεν ὅτι ὁ Βαπτιστῆς Ἰωάννης ἦδη ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μακαρίας Ἐλισάβετ εὐρισκόμενος ἐσκίρτησεν ἐπὶ τῇ συνκνήσει τοῦ συλληφθέντος ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας Σωτῆρος τοῦ κόσμου, διὰ τί νὰ στερωμένους τοὺς παῖδας τῶν χριστιανῶν τοῦ ὕψιστου

ἀγαθοῦ, τῆς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κοινωνίας, ἧτις εἶνε εὐεργετικωτάτη τόσον διὰ τὸ σῶμα, ὅσον καὶ διὰ τὴν ψυχὴν;

§ 9. Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Μετανοίας καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας παρέχεται τοῖς εἰλικρινῶς μετνοοῦσιν ἢ ἄρεσις τῶν ἁμαρτιῶν· ἀλλ' ὁ παπισμὸς χωρῶν περικιτέρω διδάσκει, ὅτι πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ὁ ἁμαρτωλὸς ὀφείλει νὰ ὑποστῇ τιμωρίας τινάς, αἵτινες ἐν μὲν τῇ παρούσῃ ζωῇ περικλείονται ἐν τοῖς οὕτω πωρ καλουμένοις ἐπιτιμίοις, ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ἐν ταῖς βασάνοις τοῦ καθαρτηρίου πυρός. Δύναται δὲ ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν τιμωριῶν τούτων διὰ τῶν συγχωροχρετίων, ἅτινα ἢ ἀμείσως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἄκρου τῆς Ρώμης Ἀρχιερέως ἢ δι' ἄλλων πληρεξουσίων αὐτοῦ ἐκδίδονται. Εἶνε ἀληθές, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀπορριπτύσῃ ὡς ἀντευχγγελικὴν τὴν περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός διδασκαλίαν Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας χρῆσις τῶν ἐπιτιμιῶν γίνεται, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, οὐχὶ δὲ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς διὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡμῶν βίου προσβαλλομένης θείας δικαιοσύνης· καθ' ὅσον κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὡς εἶδομεν, αἱ ἁμαρτίαι συγχωροῦνται ἀποκλειστικῶς ἕνεκα τῆς ἀξιομισθίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

§ 10. Τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τελεῖται μόνον ἐπὶ τῶν ἀγάμων· οἰκοθεν δὲ ἐννοεῖται ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκκλησιαστικὴ πράξις καθίσταται πρόξενος πολλῶν σκανδάλων καὶ ἠθικῶν νευχγίων ἱερομένων προσώπων. Τὸ περὶ ἀγαμίας τοῦ κλήρου ζήτημα λίαν ἐνωρίς ἐνεφανίσθη ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἦδη κατὰ τὴν Α'. Οἰκουμι-

νικήν Σύνοδον ὁ τῆς Κορδοῦης ἐπίσκοπος Ὅσιος καὶ
 τινες ἄλλοι Δυτικοί, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀποφά-
 σεων τῆς ἐν Ἐλβίρῃ τῆς Ἰσπανίας τοπικῆς συνόδου
 (305), ἐζήτησαν τὴν ἐπιψήφισιν κανόνος ἐπιβάλλον-
 τος τὴν ἀγαμίαν εἰς πάντας τοὺς ἱερατικούς βαθμοὺς,
 εἰς τοὺς ἐπισκόπους δηλονότι, πρεσβυτέρους καὶ δικ-
 κόνους, μηδ' αὐτῶν τῶν ὑποδιακόνων ἐξαιρουμένων,
 ἀλλ' οἱ Πατέρες τῆς σεβασμίας ἐκείνης συνάξεως
 ἀπέρριψαν τὴν πρότασιν ταύτην, πεισθέντες ὑπὸ τῶν
 συνετῶν λόγων τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου Παφνουτίου τοῦ
 Ὁμολογητοῦ διαμαρτυρηθέντος καὶ εἰπόντος «μη βα-
 ρὴν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τοῖς ἱερωμένοις ἀνδράσι . . . μὴ
 τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν
 προσβλάψωσιν . . . ἀρκεῖσθαί τε τὸν φθάσαντα κλῆ-
 ρου τυχεῖν μηκέτι ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι κατὰ τὴν τῆς
 Ἐκκλησίας ἀρχαίαν παράδοσιν, μήτε μὴν ἀποζεύγνυ-
 σθαι ταύτης, ἣν ἀπαξ ἤδη πρότερον λαϊκὸς ὢν ἠγά-
 γητο» (Σωζόμ. Ἱστορ. βιβλ. 1 κεφ. 11). Δευτέρῃ
 ἀπόπειρᾳ πρὸς γενίκευσιν τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου
 ἐγένετο ἐν τῇ Πενθέκτῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἀλλά,
 ματαιωθείσης ἐν μέρει καὶ ταύτης (καν. 12 καὶ 13),
 μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ρωμαϊκῇ
 Ἐκκλησίᾳ, οἱ ἱερεῖς τοῦλάχιστον, διῆγον ἐλευθέρως
 ἔγγαμον βίον, ἕως οὗ ὁ τρομερὸς ἐκείνος πάπας Γρη-
 γόριος ὁ Ζ'. ὁ Ἰλδεβράνδος συγκαλίσας τῷ 1074 ἐν
 Ρώμῃ μεγάλην τοπικὴν σύνοδον αὐστηρῶς ἀπηγόρευ-
 σεν εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἱερατικούς βαθμοὺς
 τὸν ἔγγαμον βίον. Καί μεθ' ὅλας ὁμῶς τὰς προσπα-
 θείας αὐτοῦ τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν ἔθος ἦτο τό-
 σον βαθύως ἐρριζωμένον ἐν τῇ χριστιανικῇ Δύσει,
 ὥστε καὶ μετὰ τὸν Ἰλδεβράνδον ἐν πολλαῖς χώραις
 οἱ ἱερεῖς πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτῶν συνῆπτον γά-

μους· μόλις δὲ οἱ τῶν νεωτέρων χρόνων πάπαι μετὰ
 πολλὰς καὶ διαφόρους προσπαθείας καὶ ἀγῶνας κα-
 τώρθωσαν ἐπὶ τέλος· νὰ ἐπιβάλλωσι γενικῶς τὴν ἀγα-
 μίαν εἰς τὸν κλῆρον τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας.

§ 11. Τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου θεωρεῖται ὑπὸ
 τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπιθανάτιος ἱεροτελε-
 στίς, περριτευζόμενα εἰρηνικὸν εἰς τοὺς πιστοὺς τὸν
 θάνατον, οὐχὶ δὲ ὡς μέσον πρὸς ἔκσιν τῶν ψυχικῶν
 καὶ ἰδίᾳ τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν. Ἀλλ' ὁ παπι-
 σμὸς διὰ τῆς παροχῆς τοιαύτης σημασίας εἰς τὸ μυσ-
 τήριον τοῦτο, οὐ μόνον ἀπεμακρύνθη τῆς διδασκα-
 λίας τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἀντε-
 στρατεύθη κατὰ τῶν περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου σα-
 φῶν λόγων τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου λέγοντος: ἀσθε-
 νεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους
 τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσευξάσθωσιν ἐπ' αὐτὸν ἀλεί-
 ψοντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ
 ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ
 αὐτὸν ὁ Κύριος· κἄν ἀκρτίς ᾗ πεπονηκώς, ἀφεθή-
 σεται αὐτῷ» (Ἰακ. 5, 14, 15).

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε εἰρημένων πᾶς τις διαβλέπει
 τὴν σκολιὰν καὶ ἀντευαγγελικὴν ὁδὸν, τὴν ὁποῖαν
 κρίματιν, οἷς οἶδε Κύριος βυθίζει ἀπὸ τινῶν αἰῶνων
 ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ρώ-
 μης· τὸ κύριον δ' αἷτιον τῆς ἀποπλανήσεως ταύτης,
 ἡ θεολογικὴ πηγὴ τῶν τηλικούτων ἀυθαίρεσιῶν καὶ ἀν-
 τιχριστιανικῶν κινήσεων τῆς πρεσβυτέρης Ρώμης
 ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ τῆς πίστεως, τῷ ἐκκλησιαστικῷ
 πολιτεύματι καὶ τῇ μεταδόσει τῶν μυστηρίων εἶνε ἡ
 ἐωσφορικὴ ὑπερηφάνεια, ὑφ' ἧς ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ἤρ-
 χισε νὰ καταλαμβάνηται ὁ ἀνώτερος κλῆρος καὶ ἰδίᾳ
 ὁ πρωθιεράρχης αὐτῆς. Ἡ ὑπερηφάνεια δ' αὕτη καὶ τὸ

SISMANOGLIO

πνεῦμα τῆς ἀπολυταρχίας καὶ δεσποτισμοῦ ἔλαβε σάρκα καὶ ὄσπ' ἐν τῷ οὕτω πως λεγομένῳ πρωτείῳ τοῦ Ρώμης.

Δ'.

Τὸ πρωτεῖον τοῦ Ρώμης.

Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὡς μίαν τῶν θεμελιωδεστέρων αὐτῆς διδασκαλιῶν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκτροχιάσεως αὐτῆς θεωρεῖ τὸ ἀντιχριστιανικὸν αὐτῆς δόγμα περὶ τοῦ πρωτείου ἢ τῆς κυριαρχίας τῶν παπῶν ἐπὶ πασῶν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν· ἀλλὰ τὸ ἀβάσιμον καὶ ψευδὲς τοῦ δόγματος τούτου διακηρύττει:

1ον ἡ ἱερὰ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις καὶ ἅπαντα ἐν γένει ἢ ἱστορὶα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ, 2ον αὐτὸ τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Καὶ ἐν πρώτοις ἴδωμεν τί λέγει ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος. Ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας, πρὸ τῶν Οἰκουμενικῶν δηλονότι Συνόδων, ἀναντιρρήτως ἐκυβερνεῖτο κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἐν τῷ 34ῳ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκουμεν: «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττόν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης . . . Ἀλλὰ μηδὲ ἐκείνος, ἄνευ τῆς πάντων γνώμης ποιεῖτω τι». Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν Ἀποστολικῶν τε καὶ Συνοδικῶν ἐξάγεται, ὅτι τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐν σχέσει μὲν πρὸς τὰς γενικωτέρας καὶ σπουδαιοτέρας ἐκκλησια-

στικὰς ὑποθέσεις ἦτο *συνοδικόν*· τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἐξ ἧς μακρόνομεν ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι τὰ σπουδαιότερα ζητήματα, ἔτινα ἀναφύοντο ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἔλυνον ἐν συνόδοις· ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὰς διαφορὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας *ἐθνικόν*, ἀνεξάρτητον τ. ἔ. καὶ ἑλευθερον κατὰ τὰς διαφορὰς χριστιανικὰς ἐθνικότητας. Περὶ τῆς κυριαρχίας δὲ τοῦ Ρώμης ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπισκόπων οὐδὲν ἐν οὐδενὶ τῶν Ἀποστολικῶν κανόνων λέγεται. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῆ τι, διότι ὅπως τὸ ἐνιαχίον ἀνθρώπινον γένος πολλαπλασιαζόμενον καὶ ἐξαπλούμενον ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς κατὰ φυσικὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἀνάγκην διηρέθη εἰς πολλὰ ἔθνη σχηματίσαν διαφόρα ἐνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων ἐπὶ μέρους ἐθνικὰ βασίλεια, οὕτω καὶ ἡ Μία, Ἁγία, Ἀποστολικὴ καὶ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία λίαν ἐνωρὶς ἐξαπλωθεῖσα καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον διηρέθη εἰς διαφορὰς κατὰ τόπους ἑλευθέρας Ἐκκλησίας· καὶ καθὼς οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες μετὰ τῶν ὑποταταγμένων αὐτοῖς ἐξουσιῶν εἶνε ὑπεύθυνοι διὰ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, οὕτω καὶ ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος ἐκάστης αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν ὑποταταγμένων αὐτῷ ἐπισκόπων εἶνε ὑπεύθυνοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τοῦ θέματος αὐτῶν. Πρὸς τούτοις, καθὼς ὁ μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους ἀνεξαρτήτων κρατῶν σύνδεσμος διατηρεῖται διὰ τῶν φιλικῶν ἀλληλογραφικῶν τῶν βασιλείων, διὰ τῆς ἀποστολῆς πρεσβειῶν, συγκλήτεως συνδιασκέψεων, συνεδριάσεων καὶ τῶν τοιούτων, οὕτω καὶ ἡ ἐνώτης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὸ ἀνεξάρτητον τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν ὑπεστηρίζετο, καὶ μέχρι

SISMANOGLIO
MEGARO

τοῦ νῦν ἐν ταῖς Ὀρθοδόξοις τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησίαις ὑποστηρίζεται, τοῦτο μὲν, διὰ τῶν ἐκάστοτε ἀποσταλλομένων εἰρηνικῶν γραμμῶν ἐκ μέρους τῶν πρώτων ἐπισκόπων τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πρὸς πάντας τοὺς ἀρχηγούς τῶν λοιπῶν τοιούτων, τοῦτο δέ, διὰ τῆς Ἀποστολῆς ἐμπεπιστευμένων προσώπων, συγκλήσεως συνόδων καὶ τῶν παραπληθίων.

Ἡ πολιτεία ὅπως ἀκριβέστερον καὶ ἐπωφελέστερον ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον αὐτῆς διαίρεται εἰς νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους· καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἡ ἐν αὐτῇ εὐρισκομένη, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχάς καὶ καρποφόρον διακυβέρνησιν τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ κράτους δικίρασιν. Αἱ κοσμικαὶ ἐξουσίαι διαίρουσιν εἰς πρωτοβαθμίους, δευτεροβαθμίους καὶ καθ' ἑξῆς, κατὰ παραπλήσιόν τινα τρόπον διαίρουσιν καὶ αἱ Ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαί. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ κυβερνητικῷ αὐτῆς ἔργῳ βρῖνει καὶ ὀφείλει νὰ βρῖνη παραλλήλως πρὸς τὴν πολιτείαν. Τοῦτου ἕνεκα καὶ ἡ κατὰ τὸ 451 συνελθούσα ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συμφώνως πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς καὶ τοὺς ἀρχίους κανόνας ἐνομοθέτησεν ἀπορηναμένη· «Κί δέ καὶ τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκκινήσθῃ πόλις, ἢ αὐθις κινήσθῃ, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις, καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἢ τάξιν ἀκολουθήτω» (κ.ν. 17ος).

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός τῆ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θέμενος διὰ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀμείνων αὐτῶν διαδόχων τοιούτας βῆσεις διοικήσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Αὐτοῦ ἐσκόπει βεβαίως,

ὅπως μὴ αἱ καρδίαι καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν εἰς Αὐτὸν πιστευόντων διχοτομῶνται καὶ μερίζωνται μεταξὺ δύο ἐξουσιῶν, τῆς ἰθνηκῆς αὐτῶν πολιτικῆς καὶ τῆς ξενικῆς ἐκκλησιαστικῆς· διότι μεγάλη βλάβη δύναται νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς ἐξαρτήσεως ἐνός καὶ τοῦ κύτου ἔθνους ἐκ δύο ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἄλλοθενῶν χριστιανικῶν ἐξουσιῶν, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται ἐν τῇ μετὰ τὸ σχίσμα Δυτικῆς Ἐκκλησίᾳ. Ἐν τούτοις παρ' ἡμῖν, ἐν τῇ Ἀνατολικῇ, καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ὅσakis ὀρθόδοξόν τι χριστιανικὸν ἔθνος, ἔστω καὶ ἀσήμενον, καθίσταται πολιτικῶς ἀνεξάρτητον, τῇ εὐλογίᾳ τοῦ τέως ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ, δύναται νὰ κηρύσσεται ἀμέσως, ἐὰν μόνον ἐπιθυμῇ καὶ θέλῃ τοῦτο, καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀνεξάρτητον, ὡς τοῦτο παρατηρεῖται ἐν ταῖς αὐτοκεφάλαις Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις τῆς Ῥωσσίας, Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας καὶ λοιπαῖς, αἵτινες ἐχειραφετήθησαν ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχείου ἅμα τῇ ἀνακτῆσει τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας. Προκειμένου περὶ τοῦ ἀρχαίου Ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος ἄξιον μεγάλης προσοχῆς εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι καὶ τοι ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας διεδόθη κυρίως ἐν τῇ ἀχανεῖ Ῥωμαϊκῇ Αὐτοκρατορίᾳ, ἣτις ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ ἐνός καὶ μόνου Αὐτοκράτορος καὶ εἶχε μίαν καὶ μόνην πρωτεύουσαν, τὴν Ῥώμην, οὐχ ἥττον ὅμως λίαν ἐνωρὶς ἐν τοῖς ὅροις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐμορφώθησαν πολλαὶ ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου ἐκκλησίαι. Διατί δέ τοῦτο; Δι' οὐδὲν ἄλλο, παρὰ διότι ἡ Ῥωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, σχηματισθεῖσα διὰ κατακτήσεων ἐκ λίαν διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων ἰθνηκότητων καὶ μὴ δυναμένη νὰ συγχωνεύσῃ αὐτάς, ἄκουσα καὶ μὴ βουλομένη

ήναγκάσθη νά διατηρήσῃ καί ἀναγνωρίσῃ οὐ μόνον τήν γλωσσαν ἐκάστου ὑποτέταγμένου λαοῦ, ἀλλά καί τά ἔθιμα καί ἐν πολλοῖς καί τοὺς ἀρχαίους ἔθνικούς αὐτοῦ νόμους. Ἐφ' ὅσον δὲ οἱ τῶν τριῶν πρώτων τοῦ Χριστιανισμοῦ αἰώνων Ῥωμαῖοι Αὐτοκράτορες κατεδίωκον τήν Χριστιανικήν πίστιν οὔτε ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἔθνισμοῦ Ῥώμη ἠδύνατο νά ἀποταλῆ κέντρον ἐνώσειως τῶν χριστιανῶν αὐτῆς ὑπηκόων, οὔτε ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος ἠδύνατο νά ἔγῃ ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τῶν ἄλλων χριστιανῶν ἐθνικοτήτων, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ χριστιανική πίστις ἤρξαστο διαδομένη, ὡς γνωστόν, οὐχὶ ἐκ Ῥώμης, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ· ἐφθασε δὲ τὸ εὐαγγελικόν κήρυγμα μέχρι τῆς ἐθνικῆς πρωτεύουσας μετὰ τὴν ἰδρυσιν τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥωμαϊκῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἄμα τῇ πρώτῃ τοῦ χριστιανισμοῦ διαδόσει ἐσχηματίσθησαν ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων ἐκκλησίαι κυβερνώμεναι ὑπὸ τῶν ἰδίων μητροπολιτῶν, τῶν μετὰ ταῦτα ἐξάρχων καί πατριαρχῶν ὀνομασθέντων, ἐν σπουδαιότεροις δὲ ζητήμασιν ὑπὸ τῶν συνόδων τῶν ἐκυτῶν ἐπισκόπων.

Οὕτως εἶχον τὰ τῆς κυβερνήσεως τῶν ἐπὶ μέρος χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅτε τὸ ἐξοχόν ἐκεῖνο ὄργανον τῆς Θεῆς Προνοίας πρὸς πραγμάτωσιν τῶν κοσμοϊστορικῶν αὐτῆς βουλῶν, ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, ἀσπασόμενος τὴν χριστιανικήν πίστιν καί κηρύξας αὐτὴν θρησκείαν τοῦ κράτους μετέθηκε τῷ 330 τὴν ἑδρὰν τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἧτις ἀνοικοδομηθεῖσα καί μετονομασθεῖσα Νέα Ῥώμη ἀπέβη καθαρῶς χριστιανική πρωτεύουσα τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ πρωτεύουσῃ ὡς καί ἐν τοῖς περι-

χώροις αὐτῆς ἤρχισαν νά συγκαλῶνται συμφώνως πρὸς τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας θρησκευτικὰς ἀνάγκας αἱ οὕτω πως κληθεῖσαι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ὑπὸ τῶν ὁποίων αἱ κατὰ τόπους αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι οὐ μόνον διατηρήθησαν ἀνεξάρτητοι καί ἐλεύθεροι, ἀλλὰ καί ἀκριβέστερον καθωρίσθησαν αἱ περιοχαὶ καί τὰ ὅρια αὐτῶν. Ἦδη κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν κανόνων τῶν δύο πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὑπῆρχον πέντε ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων πατριαρχαί. Ἐκτὸς ὁμως τούτων ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καί ἑτιεῖ τινες ἐκκλησιαστικαὶ περιοχαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον τοὺς ἀρχιεπισκόπους αὐτῶν καί ἐξάρχους μὴ διατελοῦντας ἐν ἀμέσῳ ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν ἐξαρτήσαι. Οἱ πατριαρχαὶ καί τοι κατὰ τὰ δικαιώματα καί τὴν ἐξουσίαν ἦσαν ἴσοι καί ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, οὐχ ἦττον ὁμως προκειμένου περὶ συγχρόνου κοινῆς συνεργασίας, συνεδριάσεων, συμμετοχῆς ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις, συνυπογραφῶν καί τῶν τοιούτων, ἀπρτίετο τάξις τις καθορίζουσα τὴν θέσιν ἐνὸς ἐκάστου τῶν πατριαρχῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς ὁμοτίμους συναδέλφους αὐτοῦ. Καί ἡ μὲν πρώτη θέσις δικαίως ἐδόθη τῷ πατριάρχῃ τῆς παλαιᾶς καί πρώτης πρωτεύουσας τῆς Αὐτοκρατορίας, τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ῥώμης, ἡ δὲ δευτέρα τῷ Πατριάρχῃ τῆς Νέας αὐτῆς πρωτεύουσας, τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τοῦ 3ου κανόνος τῆς κατὰ τὸ 381 συνελθούσης δευτέρας Οἰκουμενικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου ὠρίσθη « τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης· διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν Νέαν Ῥώμην. » Ἐκ τοῦ κανόνος

τούτου ἡλίου φαινότατον δείκνυται, ὅτι καὶ τῷ ἐπι-
σκοπῷ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἐδόθη τὸ πρωτεῖον τῆς
τιμῆς, οὐχὶ διότι ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπισκόπευσε καὶ ἀπέ-
θανεν ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, οὔτε διότι ὁ Ἀπόστολος
οὗτος εἶχε τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστό-
λων, ἀλλ' ἀπλῶς διότι ἡ Ῥώμη ἦτο ἡ ἀρχαία πρω-
τεύουσα τοῦ κράτους. Εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης
παρεχωρήθησαν ἢ μᾶλλον ἀρέθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκου-
μενικῶν Συνόδων πρὸς διακυβέρνησιν ἡ Μίση καὶ Κά-
τω Ἰταλία ὡς καὶ ἑτεροί τινες δυτικαὶ χῶραι, τὰς
ὁποίας διακυβέρνα οὗτος καὶ πρὸ τῶν Οἰκουμενικῶν
Συνόδων (καν. 6ος Δης Οἰκ. Συνόδ. Ρουφ. Ἐκκλ.
Ἱστορ. 10, 6)· ὑπὸ δὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Κωνσταν-
τινουπόλεως ὑπῆχθησαν αἱ διοικήσεις τοῦ Πόντου,
τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀσίας, ὡς καὶ αἱ γειτονιζούσαι
ταῖς διοικήσεσι ταύταις βερβερικαὶ χῶραι (καν. 9ος
καὶ 28ος τῆς Δης Οἰκουμ. Συνόδ.).

Τρίτος ἐτάχθη ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης,
ὑπὸ τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγον-
το ἀπασαὶ αἱ ἐκκλησίαι τῆς Αἰγύπτου. Ἡ χώρα αὐ-
τὴ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας
ἀποτελέσασα τὸ ἔνδοξον τῶν Φαρακῶν κράτος, ἀπὸ τῆς
ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ βασιλείων
διχρόρων ἑλληνικῶν δυναστειῶν, μόλις δὲ τὸ 31 π. Χ.
ὑποταγείσα ὀριστικῶς τοῖς Ῥωμαίοις ἀπέτελλε μίαν
τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Συνεπεία λοι-
πὸν τῆς μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας τῆς Αἰγύπτου
καὶ τῶν οἰκούντων αὐτὴν λαῶν ὁ πατριάρχης τῆς
Ἀλεξανδρείας ἔλαβε θέσιν ἀμέσως μετὰ τοῦ πα-
τριάρχης τῶν πρωτευουσῶν πόλεων. Τέταρτος τὴν
τάξιν πατριάρχης ἐκηρύχθη ὁ Ἀντιοχείας, ἐπειδὴ τὸ
Ἀντιοχικὸν θέμα περιελάμβανε τὸ ἄλλοτὶ ποτε ἀκ-

κάσαν Μίγα Συριακὸν κράτος, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα
ἦτο ἡ Ἀντιοχεὶα τῆς Συρίας. Τὸ βρασιλεῖον τοῦτο
ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων μόλις τὸ 64 π. Χ. οἱ δὲ
Σύροι, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀνατολικοί, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι
ὑποταγμένοι τῇ Ῥώμῃ λαοί, διετήρησαν πρὸς τοὺς
ἄλλοις καὶ τὴν ἰδίαν συριακὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁ-
ποίαν λίαν ἐνωρίς, κατὰ τὸν Βον μ. Χ. αἰῶνα, μετα-
φράσθη καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Πέμπτος, τέλος, πατριάρχης ὑπὸ τῶν θεοφόρων
τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων πατέρων ἀνεδείχθη ὁ Ἱε-
ροσολύμων. Ἡ Ἱερὰ καὶ ἁγία αὕτη πόλις κατὰ τὸν
Βον μ. Χ. αἰῶνα τέλειον καταστραφείσα ὑπὸ τῆς λύσ-
σης τῶν Ῥωμαϊκῶν Λεγεῶνων, μετὰ δὲ τὴν ὀλοσχερῆ
ταύτην καταστροφὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεγερθεῖσα
ἐκ τῶν ἐρείπιων αὐτῆς, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Οἰ-
κουμενικῶν Συνόδων οὐδεμίαν πολιτικὴν σημασίαν
ἐπέκτητο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἱερουσαλήμ ὑπὸ πολιτικὴν
ἐποψιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο ὑποταγμένη
τῇ Ἀντιοχείᾳ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς μέ-
χρι τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἦτο ὑποταγα-
μένος τῷ ἐπίσκοπῷ τῆς Ἀντιοχείας. Ἡ σιβασμία
ὁμως αὕτη Σύνοδος ἐν τοικύτῃ ἀσημότητι εὐροῦσα
τὴν Ἁγίαν Πόλιν διὰ τοῦ 7ου αὐτῆς κανόνος ἀνεκήρυ-
ξε τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς ἀνεξάρτητον, πρᾶσσοῦσα
αὐτῇ καὶ τὰ δικαιώματα τῶν μητροπολιτῶν, διότι, ὡς
γνωστόν, ἐν τῇ ἐνδοξῇ ταύτῃ τοῦ Δαβὶδ πόλει ἐδίδα-
ξαν, ἔπαθε καὶ ἀνέστη ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ ἐξ αὐτῆς ἤρ-
ξατο διχρόμενον τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ὑπὸ τῶν Ἀ-
γίων Ἀποστόλων ἀνά τὴν ὑπουρανὸν (Λουκ. 24, 47).

Δυστυχῶς ὁμως οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης, τυ-
φλούμενοι ὑπὸ τῆς ἐισφορικῆς ὑπερηφανείας καὶ ἐ-
θνικῆς αὐτῶν φιλοδοξίας δὲν ἤρξισθησαν εἰς μίαν τὰ

ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων παρασχεθέντα αὐτοῖς πρεσβεῖα τῆς τιμῆς χάριν τῆς πολιτικῆς σημασίας τῆς ἐν ἧ ἡδρευον πόλεως καθ' ὅσον ἔβλεπον, ὅτι καίτοι δυνάμει τῶν πρωτείων τούτων κατεῖχον τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν πατριαρχῶν θέσιν, οὐχ ἥττον ὁμως τὰ πρεσβεῖα ταῦτα κυρίως εἶπεν, ἦσαν ἀπλοῦς τιμητικὸς τίτλος κενὸς περιεχομένου· ἐν ᾧ οἱ ἀντίζηλοι αὐτῶν, οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχαι ἠδύναντο νὰ ἀπολαύσῃ καὶ ἀναντιρρήτως ἀπήλασον πραγματικοῦ πρωτείου, καὶ μεγάλην εἶχον τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν καθόλου ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ἅτε ζῶντες πλησίον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντος Ὁρθοδόξου Αὐτοκράτορος (Θεοδώρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. 5, 28. Σωκρ. 7, 28). Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἤδη ἐνωρίς ἐν τῷ λατινικῷ κλήρῳ ἐνεκουμενεῖτο τὸ σχέδιον τοῦ θεμελιῶσαι τὰς ἀπολυταρχικὰς αὐτῶν ἀξιώσεις ἐπὶ ἄλλης τινὸς βάσεως, ὡς τοιαύτη δὲ ἐπινοήθη ἡ ἐξῆς. Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅστις ἔχαιρε τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, διὸ καὶ τίτθεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς Κ. Δ. πρῶτος ἐν τριῶν ἀποστολικῶν καταλόγοις (Ματθ. 10, 2—Μάρκ. 3, 16—Λουκ. 6, 14), ἔζησε κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ ἀπέθανεν ἐν Ρώμῃ, διὰ τοῦτο οἱ παπισταὶ σοριστικῶς διαστρέφοντες τὸ γεγονός τιῦτο ἔρχισαν πλατυστόμως νὰ κηρύττωσιν, ὅτι δὴθεν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων δὲν ἀπήλασε μόνον πρωτεῖον τιμῆς, ἀλλὰ καὶ δικαιοματίων κυριαρχικῶν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὧν ἀνάγκη νὰ ἀπολαύῃ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἐπισκόπων καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ. Μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ ἀρνηθῶσι τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἔζησε καὶ ἐδίδαξε καὶ ἐπισκόπευσεν ἐκτός τῆς Ρώμης καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, οἷον ἐν

τῇ Ἀντιοχείᾳ, πάση μηχανῇ πειρῶνται νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι μόνον οἱ τελευταῖοι καὶ ἐπιθανάτιοι, οὕτως εἶπεν, διάδοχοι αὐτοῦ, οἱ τῆς Ρώμης ἐπίσκοποι δικαιοῦνται νὰ ποιῶνται χρῆσιν τῆς πραγματικῆς ἐξουσίας τοῦ Πέτρου ἐπὶ πάντων τῶν χριστιανῶν ἐπισκόπων.

Ἦδη κατὰ τὸν Δεύτερον καὶ Τρίτον αἰῶνα συνεπεῖξ ἀπλῶς τοῦ ἔθνικοῦ Ρωμαϊκοῦ ἑγωῖσμοῦ βλέπομεν Ρωμαίους τινὰς ἐπισκόπους προσπαθοῦντας νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν θέλησιν αὐτῶν εἰς ἐκκλησίας μὴ ὑπαγομένας πραγματικῶς ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν· γινώσκομεν ὁμως ἐκ τῆς ἐκκληστ. Ἱστορίας πόσον σφοδρῶς ἀπεκρούσθησαν καὶ ἐρρωμένως καταπολεμήθησαν αἱ παρὰ τοὺς αὐτοὺς ἀξιώσεις ὑπὸ τῶν πρώτων τῶν ἐκκλησιῶν ἐκείνων, ὑποστηριχθέντων ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀμύνης καὶ ὑπὸ ἐτέρων πολλῶν ἐλευθέρων τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκόπων. Ὁ πόλεμος οὗτος κατέρριψε καὶ περιώρισε πρὸς κενὸν τὴν Ῥωμαϊκὴν ὀρρὸν καὶ αὐθαιρέσιαν· ἀλλ' ὅταν οἱ ἐν τῇ Δύσει εἶδον τὴν ὑπὸ τῆς Δευτέρας καὶ ἰδίᾳ τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου γενομένην ἐπικίνδυνον διὰ τοὺς τῆς Ῥώμης ἐπισκόπους ἀνύψωσιν τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, ἐγκατέλειψαν πλέον τὴν ἐπιφυλακτικὴν αὐτῶν στάσιν καὶ ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται συστηματικώτερον καὶ μετὰ περισσοτέρου ζήλου πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ μὲν Ἀποστόλου Πέτρου πρὸ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, τοῦ δὲ διαδόχου τοῦ Πέτρου, τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης, πρὸ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐν ᾧ οἱ πατέρες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων κανόνων, καθ' οὓς ἡ ἐκκλησιαστικὴ διακυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους γενναίως ἐπὶ πολὺ

ήνχντιοῦντο καὶ ἀντίκρουον τὰς ἀξιώσεις ταύτας τῆς Δύσεως.

Δυστυχῶς ὅμως ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὁ πολιτικός βίος τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἤρχισε νὰ ἐξελίσσεται ὑπὸ δυσμενῆ μὲν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολικὴν Αὐτοκρατορίαν, εὐμενῆ δὲ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν παπικῶν σχεδίων ὄψιν. Τῷ 364 μ. Χ., τριάντα καὶ ὀκτὼ δηλονότι ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μετάρθεσιν τοῦ θρόνου τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν, αὕτη διηρέθη εἰς δύο μεγάλα μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοκρατόρων τμήματα, συνεπαίχθη δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ Δύσει ἕτεροι αὐτοκράτορες, οἵτινες πᾶσαν σπουδὴν κατέβαλον, ὅπως ἐξυψώσωσι τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ῥώμης.

Καίτοι δὲ τῷ 476 ἡ Δυτικὴ Ῥωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν βερβάρων Λογγοβάρδων, οὐχ ἦττον ὅμως τὸ φιλοπόλεμον καὶ βάρβαρον τοῦτο ἔθνος, ἀπασθὲν τὸν Χριστιανισμόν κατέστη πειθήνιον ὄργανον πρὸς πραγμάτωσιν τῶν παπικῶν βουλῶν. Τὸν II' αἰῶνα Παπῖνος ὁ Μικρὸς ἐκλεγείν ὑπὸ τοῦ φραγκικοῦ λαοῦ βασιλεῦς τῶν Φράγκων, καὶ χρισθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ πάπα Στεφάνου τοῦ Γ', πρὸς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ παπικῶν ὑπηρεσιῶν ἀφαιρήσας ἀπὸ τῶν λομβαρδῶν μέρος τῆς Ἰταλίας, ἐν ᾧ περιείχετο καὶ ἡ Ῥώμη, ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης, ὡς δῶρον φραγκικόν πρὸς τὸν Ἀπύστολον Πέτρον. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης τοῦ Παπῖνου ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἀνεξαρτήτου κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν, τῆς ὁποίας οὔτοι ἐστερήθησαν μὲν κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ὑπὸ τοῦ γενναίου καὶ

φιλοπάτριδος τῆς Σαρδηνίας βασιλείας Βίκτορος Ἐμμανουὴλ (1870). Ἐν τῷ μετὰ τὰ τῆς Δυτικῆς Κύρωσης ἔθνη, οἷον Ἴσπανοί, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ λοιποὶ δεχθέντες ἐκ τῆς Ῥώμης τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ εὐρισκόμενοι ἐν ἀγροίκῳ καὶ βαρβάρῳ τότε καταστάσει εὐκόλως ἠδύνατο νὰ παραδεχθῶσι καὶ πράγματι παραδέχθησαν, ὅτι ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος εἶνε ὁ διάδοχος τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὁ ἀρχηγὸς πάντων τῶν ἐπισκόπων τοῦ κόσμου· ἐνισχύοντο δὲ ἐν τῇ πίστει αὐτῶν ταύτη τὰ νεοφώτιστα καὶ ἀπκίδευτα ἔθνη τῆς Δύσεως διὰ τῆς σκοπίμου συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως πλείστων ὄτων νόθων ἐγγράφων, οἷον ψευδοδεκρεταλίων, δωρητηρίων γραμμάτων, καὶ τὸ πικρολυμύτατον, ἀμείσου ἀλληλογραφίας τῶν παπῶν μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου !!! Καθ' ὃν δὲ χρόνον τὸ πατριαρχεῖον τῆς Ῥώμης ηὔξανεν καὶ ἐξήπλου τοὺς πλοκάμους αὐτοῦ καταπληκτικῶς ὑπατάσσειν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ ἐχριστιανίζοντες καὶ πολυπληθῆ βάρβαρα ἔθνη, ὁ ἀριθμὸς τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέκνων σπουδαίως ἠλαττοῦτο. Αἱ πολυπληθεῖς καὶ ποικίλαι αἱρέσεις, αἵτινες ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας κατετάρασσον τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, καίπερ τὰ μάλιστα συντελέσσει πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῶν δογματικῶν τῆς πίστεως, ἀπέσπασαν ὅμως ἀπὸ τῶν κόλπων αὐτῶν ἀχανεῖς χριστιανικὰς χώρας καὶ ἀρκετὰ ἑκατομμύρια ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτῶν. Οὕτω κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα ἐν τῇ ἄλλοτε περιφανεῖ καὶ μεγίστῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρχον μόνον τριακόσαι χιλιάδες Ὀρθοδόξων, ἐν ᾧ ἔν ἐν αὐτῇ ἀριθμὸς τῶν αἱρετικῶν μονοφυσιτῶν ἀνήρχετο εἰς τὸ στρογγύλον ποσὸν τῶν ἐξ ἑκατομμυρίων· ἀφ' ἑτέρου δὲ

κατ' ἀρχάς μὲν οἱ πυρολάτραι Πέρσαι, ἀργότερον δὲ οἱ πολεμικοὶ Ἀραβες ἀφήραζον ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἀκμαιοτέρας καὶ χριστιανικωτέρας ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου κράτους.

Ἐπιβλὼν τὴν ἰδίαν κυριαρχίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐπωφελοῦμενος τῶν δαινοπαθημάτων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς ὁ τῆς Ῥώμης πατριάρχης ἐντονώτερον καὶ συστηματικώτερον ἤρχισε νὰ ἀπαιτῆ τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταγὴν τῶν, ἐκτός τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ ξενικὴν κυριαρχίαν ὑπαχθέντων πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ τελευταῖοι ὁμῶς οὗτοι οὐ μόνον οὐδεμίαν προσοχὴν εἶδον εἰς τὰς ὅλως κοσμικὰς καὶ μέχρι τινὸς γελοίας ἀπειθήσεις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνεκάλουν αὐτὸν ἐπὶ ἐνόχῳ δικαστροφῇ τῆς ἀρχαίας ὁμολογίας τῆς Ὁρθοδοξοῦ πίστεως. Αἱ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐριδες μεγάλως ἐπετάθησαν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας δηλονότι ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει τοῦ προμάχου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ φωτωνύμου καὶ σοφωτάτου Φωτίου, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τοῦ ἀλαζόνος καὶ τυραννικοῦ Νικολάου τοῦ Αου. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἀπὸ τοῦ Αου αἰῶνος οὐχὶ ἀπαξ ἐκηρύχθη σχίσμα μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως· ἀλλὰ μετὰ τὴν τελευταίαν τῶν μᾶλλον φιλοδοξῶν παπῶν, τῶν κυρίων αἰτίων τῶν σχισμάτων καὶ ταραχῶν, οἱ διάδοχοι αὐτῶν παντὶ τρόπῳ ἐφρόντιζον, ὅπως συνάπτωσι καὶ πάλιν τὰς διακοπτομένας σχέσεις καὶ ἔρχονται εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Τοιαύτην ἐκβασιν ἐλάβανον τὰ ἐκαστοτε ἀναφερόμενα σχίσματα τῶν Ἐκκλησιῶν ἕως ὅτου περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΑου αἰῶνος, τῷ 1054 ἀκριβῶς, ἐπὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου καὶ τοῦ πάπα Ῥώμης Λέοντος τοῦ Θ', ἐπέβηεν ἡ ὀρι-

στικὴ διαίρεσις καὶ τὸ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν λυπηρὸν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως σχίσμα· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης μέχρι τῆς σήμερον, καίτοι κατεβλήθησαν πολλαὶ ἐκατέρωθεν προσπάθειαι, οὐχ ἦττον ὁμῶς ἡ ἐπιθυμητὴ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ἄχρι τῆς ὥρας δὲν κατωρθώθη.

Ἀποτυχόντες ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν οἱ πάπαι ἤρχισαν νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τὰ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν δικτελοῦντα χριστιανικὰ τῆς Δύσεως ἔθνη τὴν ἀντιχριστιανικὴν ἰδέαν, ὅτι οὗτοι, ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων, ἔχουσιν ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς· δι' ἐπιτυχοῦς δὲ καὶ εὐκέρου ἀνκμίζεως εἰς τὰς ὑποθέσεις καὶ σχέσεις τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους εἰς τοσοῦτον ἰσχύος ἀφίκοντο, ὥστε κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ἀπροκλύπτως ἐκήρυξαν ἐκυτοῦς ἄρχοντας τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων καὶ βασιλέων, οἵτινες, κατὰ τὰς θεωρίας αὐτῶν, διατέλουν ἐν τοιαύτῃ πρὸς τοὺς πάπας σχέσει, ἐν ὁποίᾳ ἡ Σελήνη πρὸς τὸν Ἥλιον. Διὰ τῶν θεωριῶν τούτων οἱ πάπαι κατώρθωσαν ὅπως ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν ἑκατονταετηρίδας διχθέτωσι κατὰ τὸ δικαῖον τὰ ἡγεμονικὰ στέμματα· τὸ κακὸν δὲ ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὁπότε οἱ τῆς Εὐρώπης ἡγεμόνες ἐμπνισθέντες ὑπὸ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρχισαν νὰ ἀποκρούωσι τὴν ἀνάμειξιν τῶν παπῶν εἰς τὰς κοσμικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις καὶ σχέσεις. Τῷ 1517 Μαρτίνος ὁ Αουθρος μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ἀνέχηται τὰς καταχρήσεις τοῦ παπικοῦ κλήρου ἐξηγέρθη κατὰ τῆς Δυτικῆς ἐν γένει Ἐκκλησίας· ὑποστηριζόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, οἵτινες ἦσαν λίαν δυσηρεστημένοι κατὰ τῶν παπικῶν συνεπειῶν ἰδίᾳ τῶν φιλοδοξῶν

καὶ κοσμικῶν αὐτῶν ἀξιώσεων, ἀπέσπασε διὰ παντός ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὰ βορειοδυτικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Μετὰ ταῦτα, πολὺς τὰς ἀφορμὰς περσυχόντος τοῦ ἀδιορθώτου δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κλήρου, ἐνεφανίσθη ἐν τῇ Δύσει ἐν ὅλῃ τῇ εἰδεχθεῖ αὐτῆς μορφῇ διὰ τοῦ θεομιστοῦς Βολταίρου ἡ ἀπιστία, ἣτις μετ' ἰδιαζούσης δυνάμειος καὶ ἀγριότητος ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸν III'. αἰῶνα ἐν τῇ ἄλλοτε εὐσεβεστάτῃ παπικῇ Γαλλίᾳ, ἐκ τῆς ὁποίας, ὡς ἀπὸ θολερᾶς πηγῆς, διεχύθη καθ' ἅπασαν τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Τὰ ἐκ τῆς κοσμικῆς τῶν παπῶν ἐξουσίας ἀπορρέοντα κακὰ ἐξηκολούθουν δίκην ἐπιδημιακῶν νόσων καταμαστιζόντα τὴν Δύσιν μέχρι τῶν μέσων τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, ὁπότε ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιερέως διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ παπικοῦ κοσμικοῦ κράτους καὶ τῆς ἀναδείξεως τῆς Ῥώμης ὡς πρωτεύουστος τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου.

Καθ' ὃν ὁμοίως χρόνον τὰ τοιαῦτα διεδραματίζοντο ἐν τῇ Δύσει ὁ Κύριος ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐνίσχυε τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν τῶν σλαβικῶν λαῶν καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς Ῥωσσίας εἰς μέγα καὶ ἰσχυρὸν Ὀρθόδοξον κράτος. Ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ δείκνυται ὁ Κύριος ἐπέτρεψε μετὰ ὑπερχιλιατῆ συνεργασίαν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν χωρισμὸν τῶν δύο μεγάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ τμημάτων πρὸς μείζονα ἔλεγγον τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔπαινον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Καθ' ὅσον ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν τε Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων, ἐν τοῖς ἔργοις τῶν πολιτικῶν ἱστορικῶν

καὶ ἐν διαφόροις ἐκκλησιαστικοῖς ἱστορικοῖς μνημείοις, ἅτινα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τοῦ ἐπιτήμου τῶν δύο ἀδελφῶν ἐκκλησιῶν σχίσματος ἐνεφανίσθησαν, εὐρίσκομεν μέγιστον ἀριθμὸν ἰσχυρῶν καὶ ἐπισήμων γραπτῶν ἀποδείξεων τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν Ἁγίων τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τοῦ τῆς Ῥώμης πάπα. Οὐδεμίαν δ' ἀνθρωπίνην δυνάμιν, ὅσον ἐλαστικὴ καὶ ἂν ὑποτιθῆ, δύναται διὰ σοφισμάτων νὰ ἐπισκοτίσῃ καὶ διαστρέψῃ ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ τὴν τόσον μεγαλόφωνον χιλιατῆ ἱστορίαν ἀπάσης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁπαδῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὑπερβαίνει τὰ διακόσια ἑκατομμύρια, ἐν ᾧ ὁ τῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μελῶν μόλις ἀνέρχεται εἰς ἑκατὸν ἑκατομμύρια, τὸ γεγονός δηλονότι, ὅτι τὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τέκνα διπλασίως ὑπερτεροῦσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὰ τῆς Ἀνατολικῆς, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· διότι ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γινώσκωμεν, ὅτι ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ αἱ δέκα ἐξέπεσον ἐκ τῆς λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν· τί λοιπὸν τὸ πρᾶδοξον ἐὰν τοιοῦτόν τι συνέβη καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Καινῆς Διαθήκης; Ἐν τούτοις ἡ ἡμετέρα Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καθ' ἑκάστην ἐν καιρῷ τῆς θείας λατρείας πρὸς τοὺς ἄλλοις εὐχεται «ὕπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας ἀπαρνήσεως τῶν πεπλανημένων διδασκαλιῶν καὶ καινοτόμων πράξεων, καὶ ἰδίᾳ τῶν κοσμικῶν ἀξιώσεων, αἵτινες τὰ μάλιστα παρεμποδίζουσι τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα, ἡ ἐπιθυμητὴ τῶν

Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἔνωσις φαίνεται ἀνθρωπίνως ἀδύνατος, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀψευδές τοῦ Σωτήρος ἡμῶν λόγιον κατὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἔστι παρὰ τῷ Θεῷ (Λουκ. 18,27).

Ε΄.

Ἀνατροπὴ τοῦ παπικοῦ πρωτείου διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

«Θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅτι ἔστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός» (Α. Κοριν. 3,11).

Ἐν τοῖς ἄχρι τοῦδε εἰρημένοις εἶδομεν, ὅτι ἅπαντα ἢ ἐπὶ γλιχ ὁλόκληρα ἔτη ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας μαρτυρεῖ κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ πάπυ ἐπὶ πᾶσων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι ἡ μόνη κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπέτρεψε μόνον μετὰ πάροδον τοσοῦτων αἰῶνων τὸν χωρισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἔλεγχον διηλεκτῆ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' οἱ θεολόγοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας αἰσθνόμενοι τὴν ἐν τῷ ἱστορικῷ πεδίῳ ἀδυναμίαν αὐτῶν προσπαθοῦσι νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἐπὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν κυριαρχίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τὰ σπουδαιότερα δὲ χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐφ' ὧν προσπαθοῦσιν οὗτοι νὰ στηρίξωσι τὸ πρωτεῖον τοῦ πάπυ εἰσὶ δύο, ὧν τὸ μὲν λαμβάνεται ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαίου Εὐαγγελίου (16,18), τὸ δὲ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην (21,15—). Κατὰ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐμφανισθεὶς ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Τιβεριάδος εἶπε τῷ Πέτρῳ· «βόσκει τὰ ἀρνία μου»· εἶτα δὲ δις ἐπανάλαβεν αὐτῷ ἀποίμαινε τὰ πρόβατά μου.»

Οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας Θεολόγοι ἐντυχῶν ὑπὸ μὲν τὰ ἀρνία νοοῦσι τοὺς λαϊκοὺς Χριστιανούς, ὑπὸ δὲ τὰ πρόβατα τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, ἐκτός ἐννοεῖται τοῦ Πάτρου, τοὺς διχόχους αὐτῶν ἐπισκόπους καὶ εἶτα τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν κληρὸν ἐν γένει. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐρμηνεία τοῦ χωρίου τούτου εἶνε οὐ μόνον αὐθαίρετος, ἀλλὰ καὶ ἀδικαιολόγητος. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἀρχαίων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας οὐ μόνον τῶν Ἀνατολικῶν, οἷον Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ τῶν Δυτικῶν, ὡς λ. χ. ὁ ἱερός Λύγουστίνος, ἐννοοῦσι τὸν διχόλογον τούτον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῇ ἐξῆς ἐννοίᾳ: Ἐπειδὴ ὁ μακχίριος Πέτρος, κλίπερ βεβκιώσας κατὰ τὸν μυστικὸν δείπνον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι δὲν θὰ σκανδαλισθῆ ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἂν πάντες οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι σκανδαλισθῶσι, ἠρνήσατο αὐτὸν τρίς πρὸ τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους, διὰ τοῦτο διὰ τῶν τρίς ἐπανακληθέντων λόγων τοῦ Κυρίου «Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με;» καὶ «βόσκει τὰ ἀρνία μου» ἀποίμαινε τὰ πρόβατά μου», ἀποκατεστάθη ἐν τῷ ἀποστολικῷ αὐτοῦ ἀξιώματι. Ὑπὸ τὰ ἀρνία νοοῦσι τοὺς μὴ τελείους ἐν τῷ Χριστιανικῷ βίῳ Χριστιανούς, ὑπὸ δὲ τὰ πρόβατα τοὺς μᾶλλον τελειοτέρους, τοὺς ἤδη προηγμένους ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ. Ἡ παράτολμος ἐρμηνεία τῶν νεωτέρων θεολόγων τῆς Ρώμης, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὸ τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς τὸν Πέτρον πρόβατα ἐνόει τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, ἀντιφάσκει οὐ μόνον εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν ἐν γένει τὴν Καινὴν Διαθήκην. Οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν κατὰ τὸν ἱερὸν Ματθαίου ἀποτεινόμενος πρὸς πάντας τοὺς Ἀποστόλους εἶπε «πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ» (Ματθ. 10,6). Ὁ αὐτὸς δὲ πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς ἔδωκε τὴν

ἐξουσίαν τοῦ ποιμαίνειν τὰ πρόβατα Αὐτοῦ, τ. ἱ. τοὺς Χριστιανοὺς, ὑποσχεθεὶς, ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν ἔλευσιν Αὐτοῦ θὰ καθίσῃ πάντας αὐτοὺς ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντας τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. Αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Πέτρος καὶ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὡς μόνον ἀρχιεπίσκοπον ἀνεγνώριζε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἑαυτὸν δὲ ὡνόμαζε συμπρεσβύτερον οὐ μόνον τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων. «Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν, ἔγραψεν ἐν τῇ Πρώτῃ αὐτοῦ Καθολικῇ ἐπιστολῇ, παρακαλῶ ἐγὼ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων. . . Ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ἐκουσίως, . . . μὴδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κληρῶν, ἀλλὰ τύποι γενόμενοι τοῦ ποιμνίου καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιεπίσκοπος, (τ. ἱ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ), κομίσθητε τὸν ἀμαρτάντινον τῆς δόξης στέφανον (5, 1—4). Ἐντεῦθεν λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἠρμήνευσαν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐρμηνεύσωσι τοὺς πρὸς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον λόγους τοῦ Σωτῆρος περὶ τῶν ἀρνίων καὶ προβάτων ὅπως ἐρμηνεύουσιν αὐτοὺς οἱ νεώτεροι θεολόγοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας οὐ μόνον διότι τοιαύτη ἐρμηνεία ἐναντιοῦται πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ σύγχρονοι αὐτοῖς ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἐν οὐδεμιᾷ εὐρισκόμεναι ἐξαρτήσονται ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης ἢ τῶν τελείως ἀνεξάρτητοι ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τοῦ πρώτου χωρίου ἃς εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἃς ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ δευτέρου, ὅπερ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀμεσώτερον ἀπτεται τοῦ ζητήματος καὶ πρέχει ἱκανὸν τοῖς παπισταῖς ὕλικόν πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ πρωταίου τοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀποστόλου

Πέτρον καθημένου Ῥωμαίου ἀρχιεπίσκοπος. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ δημοσίου Αὐτοῦ κηρύγματος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εὐρισκόμενος εἰς τὰ ὄρια Κιςσαρείας τῆς Φιλίππου, ὡς διηγείται ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ἠρώτησε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς. «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;» Ἀπαντῶντες δὲ «Οἱ μὲν εἶπον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν· ἄλλοι δὲ Ἠλίαν· ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν.» Τότε δὲ ὁ Κύριος λέγει αὐτοῖς. «Ἑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε, Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπαντῶν εἶπε αὐτῷ. «Μακάριος εἶ Σίμων βῆρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δὲ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῃ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ ὅ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 16, 13—19).

Ἐὰν λάβωμεν κεχωρισμένως καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ χωρίον τοῦτο, πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Πέτρος παρίσταται ὡς τοιοῦτος βράχος, ἐφ' οὗ καὶ μόνου ἐμελλε νὰ θεμελιώσῃ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν καὶ αὐτῷ μόνῳ θὰ παρεῖχε τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, πλήρη δηλονότι ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν τέκνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπὶ μέρος ἐρμηνείαν οἰουδήποτε χωρίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀνάγκη πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐξῆς δύο κυριωτέρους ἐρμηνευτικούς κανόνας· πρῶτον, νὰ ἐξετάζωμεν ἐὰν ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἐρμηνεία χωρίου τινὸς εἶναι σύμφωνος πρὸς ἕτερα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς· καὶ δεύτερον, ἂν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν

Ἱερὰν Παράδοσιν, πρὸς τὴν διδασκαλίαν τ. ἔ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων τὴν προφορικῶς παραδοθεῖσαν καὶ ἀπαραχρηκτικῶς τηρηθεῖσαν καὶ τηρουμένην ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Συντόμως δ' εἰπεῖν, τὰ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀνάγκη νὰ ἐρμηνεύωμεν διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως· ἄλλως διατρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ περιπέσωμεν εἰς μεγίστας πλάνης. Πάντες, ὡς γνωστόν, οἱ αἰρετικοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσεβεῖς διώκται τοῦ Χριστιανισμοῦ προσεπάθουν καὶ προσπαθοῦσι νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀποσπῶντες ἐκ τοῦ συνόλου αὐτῆς ἐπὶ μέρους χωρία, ἐνίοτε δὲ καὶ λέξεις καὶ ἐρμηνεύοντες αὐτὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῶν πονηρῶν καρδιῶν αὐτῶν. Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν λ. χ. λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ « εἰ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἐξέλε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γὰρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῆ εἰς τὴν γέενναν· » καὶ « εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἐκκοψον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ (Ματθ. 5, 29. 30). Ὅποια συμφορὰ θὰ ἐνέσκηπτεν εἰς τὰς Χριστιανικὰς κοινότητας, εἰάν αὐταὶ κατὰ γράμμα ἐφήρμοζον τοὺς Κυριακοὺς τούτους λόγους! Καὶ ὁμοίως ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσιν Χριστιανοί, οἵτινες ἐπὶ τῇ βίβλῃ τῶν λόγων τούτων τοῦ Κυρίου εὐνοήσισαν καὶ ἄχρι τῆς σήμερον εὐνοήζουσιν ἑαυτοὺς, ἐπειδὴ ἀτχέτως πρὸς ἑαυτὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ἐρμηνεύοντες τὴν Ἁγίαν Γραφήν οὐδόλως λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ τοιοῦτον αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως καὶ δὴ τῶν ἀποστολικῶν κανόνων. « Εἰ τις κληρικὸς ὢν, ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρεῖσθω » (Καν. 23)· καὶ « λαϊκὸς ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσει, ἀφοριζέσθω ἕτη τρία· ἐπίβουλος γὰρ ἔστι τῆς ἑαυτοῦ

ζωῆς » (Καν. 24). Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὑπὸ μελέτην χωρίου.

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον, ὁ ἀπόστολος οὗτος συμφώνως πρὸς τὸ σημερινόμενον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παραβάλλεται πρὸς πέτρων, ἧτις οἰοεὶ μόνη θὰ ἀποτελέσῃ ἅπαν τὸ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁμοίως ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ οὐχὶ ὀλίγα χωρία ὑπάρχουσιν ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζεται λίθος, ἐπὶ τοῦ ὀποίου θεμελιώται ἡ Ἐκκλησία. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἰδρυθεῖσῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κορίνθου ἔλαβε χώραν γεγονός τι, ὅπερ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἄμεσος ἔλεγχος τῆς σχετικῆς θεωρίας τῆς νεωτέρας Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Χριστιανοὶ τῆς πλουσιωτάτης ταύτης πόλεως τῆς Ἑλλάδος παραπειθόμενοι ὑπὸ τῶν διαβολῶν τῶν ψευδαδελφῶν διηρέθησαν εἰς τρεῖς μερίδας· οἱ μὲν ὀνόμαζον ἑαυτοὺς τοῦ Παύλου, ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος οὗτος ἐθεμελίωσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου· ἕτεροι τοῦ Ἀπολλῶ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀπολλῶ, ἐνός τῶν ἐπὶ καλλιεπειᾷ διακρινομένων συνεργῶν τοῦ Παύλου· ἄλλοι ἔλεγον ἑαυτοὺς τοῦ Πέτρου, τὴν μερίδα δὲ ταύτην ἀπετέλουν οἱ ἐξ Ἑβραίων Χριστιανοί, οἵτινες ἐμίσουν καθ' ὑπερβολὴν τὸν Παῦλον, ἅτε βαπτίζοντα τοὺς ἐξ ἔθνῶν ἀπεριτμήτους· καὶ ἄλλοι τέλος ἐκήρυττον ἑαυτοὺς τοῦ Χριστοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι ἤδη ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κορίνθου ἐν μικρῷ ἔλαβε χώραν ἐκεῖνο, ὅπερ μετὰ πάροδον ὀλοκλήρων ἐκκτονταετηρίδων ἐνεφανίσθη ἐν ταῖς εὐρυτάτων διαστάσεων Χριστιανικαῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. « Ἡμεῖς ἔσμεν τοῦ Πέτρου » πλατυστόμως καθ' ἑκάστην κηρύττουσι τὰ τῆς Ἑσπερίας τέκνα, εἰς τὰς ρωνὰς τῶν ὀποίων τὰ τῆς Ἀνατολι-

κῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπανεῶσι: «ἡμεῖς ἴσμεν τοῦ Χριστοῦ». Τί δὲ συνεπέειξ τῆς ἐν Κορίνθῳ σχετικῆς ἱριδος γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος; Ἄφου ἔθηκεν ἑαυτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους ἐν ἀπειρῶ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἶτα ἤρξατο παρκινῶν τοὺς Κορινθίους νὰ μὴ κυχῶνται ἐν ἀνθρώποις, τ. ἔ. τοῖς ἀποστόλοις. «Ἐδηλώθη μοι, γράφει ὁ μέγας οὗτος τῶν ἰθῶν Ἀπόστολος, περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἱριδες ἐν ὑμῖν εἰσι· λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μὲν εἶμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηρῶ, (τ. ἔ. τοῦ Πέτρου) ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; . . . . ἡμεῖς (οἱ Ἀπόστολοι) Θεοῦ ἴσμεν συνεργοί· ὑμεῖς δὲ (οἱ Κορινθιοὶ) Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομή ἐστε. Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεισάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλέπῃ πῶς ἐποικοδομεῖ. *Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐ δεῖς δύναται θεῖται παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. . . . Ὡστε μηδεὶς κυχάσθω ἐν ἀνθρώποις . . . οὕτως ἡμεῖς (τοὺς ἀποστόλους μηδὲ τοῦ Πέτρου ἕξαίρουμένου) λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (Α. Κορ. 1, 11—13· 3, 9—11· 21· 4, 1). Καὶ λοιπὸν ἤδη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὑπὸ τῶν ἀμείσιων αὐτοῦ μαθητῶν, τῶν Κορινθίων, προκληθεὶς ὠμίλησε περὶ τῆς ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ σημασίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου· ὀνομάζει δὲ αὐτὸν (τὸν Πέτρον) ὡς καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς λοιπούς Ἀποστόλους ἀπλοῦς μόνον συνεργοίς τοῦ Θεοῦ, ὑπηρέτας Χριστοῦ, ἐν τοῖς ὁποίοις οὐδεὶς ὀρεῖται νὰ κυχᾶται, ὑποβιβάζων τοὺς ἄλλους. Τί συμβαίνει λοιπὸν ἐνταῦθα; Ἄφ' ἐνός τὸ Ἅγιον*

Πνεῦμα διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου λέγει, ὅτι εἰς καὶ μόνος θεμέλιος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Ἰησοῦς Χριστός· οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ θέτῃ ἄλλον θεμέλιον· ἄφ' ἑτέρου δὲ αὐτός ὁ Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὑπισχνεῖται κατὰ τὸ φαινόμενον νὰ ἰδρῦσῃ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Πέτρας (= τοῦ Πέτρου); Μήπως ἀντιφάσκουσι πρὸς ἄλληλα τὰ χωρία ταῦτα; Μὴ γένοιτο! Ἐπειδὴ λοιπὸν πραγματικῆ ἀντίρρασις δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, διὰ τοῦτο πρὸς λύσιν τῆς φαινομένης τρύτης ἀντιφάσεως, ἄς ζητήσωμεν ἐν αὐτῇ πρὸς διασάφησιν καὶ ἄλλα σχετικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ ζήτημα ἡμῶν χωρία.— Ὁ Ἰησοῦς Χριστός οὐ μόνον ἐν τῇ Καινῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ οὐχὶ ἀπαξ ὀνομάζεται ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας. Περὶ αὐτοῦ ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου προεφήτευσεν ὁ προφητὰνὰξ Δαβὶδ ἐν τῷ 117 ψαλμῷ λέγων· «λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν» (Ψαλ. 117, 22, 23).— Διὰ δὲ τῶν χειλέων τοῦ προφήτου Ἠσαίου Κύριος ὁ Θεὸς ἔλεγεν· «Ἴδου ἐγὼ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῆ, ἐκλεκτόν, ἀκρογωνιαῖον, ἐντιμον εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς καὶ ὁ πιστεύων οὐ μὴ κτυπισθῆναι.» (Ἠσα. 28, 16). Τὰς προφητείας ταύτας αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἀνέφερεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον, ὅτε ἀρηγήθη εἰς τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους τὴν παραβολὴν τῶν γεωργῶν, οἵτινες ἐφόνευσαν τὸν υἱὸν τοῦ Κυρίου τοῦ ἀμπελῶνος, ὅπως κληρονομήσωσιν αὐτοὶ τὸν ἀμπελῶνα· καθ' ὅσον δίδων πέρυς εἰς τὴν παραβολὴν ἐκείνην εἶπεν αὐτοῖς· *κοῦδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν*

γωνίας· παρὰ Κυρίον ἐγένετο αἰτη, καὶ ἔστι θαυμασὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν» (Ματθ. 21,42. Μάρ. 12,10. Λούκ. 20,17);

Ἐνταῦθα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζει ἐαυτὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον, τεθειμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν θὰ οἰκοδομήσωσιν ἄλλοι καὶ οὐχὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, οἵτινες ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ τῶν κοσμικῶν περὶ Μεσσίας ἰδεῶν τυφλοῦμενοι ἀπεδοκίμασαν τὸν θεμέλιον τοῦτον λίθον. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτῶν πολλάκις ὠνόμασαν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ Καθολικῇ Ἐπιστολῇ (2,6,7.) παρατίθει τὰς προφητείας τοῦ Προφητᾶνακτος καὶ Ἠσαίου περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀκρογωνιαίου λίθου τῆς Ἐκκλησίας, ἐν δὲ τῷ λόγῳ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν Ἰουδαίων, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, οὗτος πρὸς τοὺς ἄλλοις εἶπε περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ « οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία» (Πράξ. 4,11). Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος τῶν ἰθῶν γράφων πρὸς τοὺς Ἑβραίους ἔλεγεν· « οὐκέτι ἐστὶ ξένοι καὶ πένητοι, ἀλλὰ συμπολιταὶ τῶν Ἁγίων, καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὖξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ» (Ἑβρ. 2,19—22. Ρωμ. 9,33).

Ἀλλὰ διὰ τί ἀρχὴ γε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζεται μόνον ἀκρογωνιαῖος λίθος, οὐχὶ δὲ καθόλου θεμέλιος, ὅπως εἶνε φυσικώτερον νὰ νοῶμεν αὐτὸν συμπτῶνως πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ὑποδειχθέντας λόγους τοῦ

Ἀποστόλου Παύλου· «οὐδεὶς δύναται θεῖναι θεμέλιον ἄλλον παρὰ τὸν κεῖμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός». Εἶνε ἀποδεδειγμένον, φίλε ἀναγνώστα, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν, οἱ προφῆται καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι, ὅπως προσεγγίζωσι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀληθείας πολλάκις λαμβάνουσιν ὕλικὸν ἐκ τῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἀντικειμένων. Γνωστὸν δὲ, ὅτι αἱ οἰκοδομαὶ ἀναγείρονται σχεδὸν πάντοτε ἐπὶ συνήθους γῆς, καὶ οὐχὶ ἐπὶ μονολίθων βράχων, οἵτινες εἶνε σπανιώτατοι· ἐπειδὴ λοιπὸν εἶνε ἀδύνατον νὰ ἀποσπᾶσθαι τις ἀπὸ τοῦ ὄρους καὶ νὰ θέσῃ ὡς βᾶσιν ὀλοκλήρου τοῦ οἰκοδομήματος ἓνα καὶ μόνον λίθον, ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ βάρους αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἐξέκοπτον ἀπὸ τῶν βράχων ἢ ἐξέλεγον ἐκ τῶν ἤδη ἀπεσπασμένων ἀπ' αὐτῶν μέγαν καὶ στερεὸν λίθον, τὸν ὅποιον ἀφοῦ περιέξουν, εἶτα, τῇ συμμετοχῇ καὶ βοήθειᾳ καὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου τοῦ οἰκοδομουμένου οἴκου, ἔθετον ὡς θεμέλιον τῆς κυριωτέρας γωνίας τῆς προσόψεως τοῦ οἰκοδομήματος· οἱ δὲ λίθοι, οἵτινες κατὰ τὴν δοκιμασίαν τῆς στερεότητος αὐτῶν ἀπεδείκνυντο οὐχὶ στεροὶ παρεθωροῦντο ἢ ἀπεδοκιμαζόντο.

Μετὰ τὴν καταβολὴν τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου, ἠτις παρηκολουθεῖτο καὶ ὑπὸ πανηγυρικοῦ συμποσίου, προσῆγαν καὶ ἐστήριζον ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἑτέρους μικροτέρους λίθους, ἐκ τῶν ὁποίων τοὺς μὲν πρώτους συνέδεον μετ' αὐτοῦ, τοὺς δὲ λοιποὺς πρὸς ἀλλήλους διὰ σιδηρῶν πορπῶν, ἃς ἐστερέουσιν δι' ἐγγύσεως διαλελυμένου μολύβδου. Ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο τοιοῦτοτρόπως, ὥστε πάντες οἱ ἐπὶ μέρους λίθοι τοῦ ὅλου θεμελίου τοῦ οἴκου συνεδέοντο μετὰ τοῦ ἀκρογωνιαίου, δι' ὃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ κυρίως ἐστήριζετο ἅπαν τὸ βᾶρος τῆς οἰκοδομῆς. Δι' αὐτὸν

δ' ἀκριβῶς τὸν λόγον πενταχοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς γίνεται λόγος μόνον περὶ τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου τῆς οἰκοδομῆς, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζεται ἀκρογωνιαίος λίθος, τιθειμένος εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς γωνίας τοῦ θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν μόνος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, ἐφ' οὗ ἐσπεριώται ἡ Ἐκκλησία· καὶ αὐτῷ μόνῳ, οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ ἀνήκει ἡ ἐξουσία ἐπὶ τῆς ὅλης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Προφῆται εἰσι δευτερευούσης σημασίας λίθοι τοῦ θεμελίου, λαμβάνοντες τὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ δύναμιν ἐκ τῆς προσεγγίσεως καὶ τοῦ στενοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλο ὅμως κατασκευὴ ἢ οἰκοδόμημα ὕλικόν καὶ ἄλλο πνευματικόν. Ἐν τῇ πνευματικῇ οἰκοδομῇ τὸ οἰκοδομούμενον οἰκοδόμημα καὶ οἱ οἰκοδομοῦντες εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λ. χ. εἶναι θύτης καὶ θῦμα, ἀρχιερεὺς καὶ θυσία, εἰς ἣν προσέφερεν Αὐτὸς ἑαυτόν, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ «προσφέρων καὶ προσφερόμενος» ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον Οὗτος εἶναι καὶ θεμέλιος τῆς Ἐκκλησίας καὶ κατ' ἐξοχὴν οἰκοδόμος αὐτῆς· οἱ δὲ Ἀπόστολοι εἰσιν οἰκοδόμοι δευτερευούσης σημασίας, καὶ λίθοι ἐπὶ μέρος τῆς Ἐκκλησίας. Πάντες δὲ οἱ λοιποὶ χριστιανοὶ εἰσι λίθοι, τιθειμένοι ὑπὸ τῶν ποιμένων εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἰς ἕτερα μέρη τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀναλόγως τῆς πίστεως καὶ προθυμίας ἐκάστου· διότι ἐκ τῆς θελήσεως ἐκάστου ἡμῶν ἐξαρτᾶται τὸ νὰ ἀποτελῇ ἢ οὐχὶ μέλος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν πολλοῖς χωρίοις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἡ μὲν

Ἐκκλησία ὀνομάζεται **σῶμα**, ὁ δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ μόνον Αὐτὸς, ὀνομάζεται κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· πάντες δὲ οἱ λοιποὶ, μηδ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ἐξαιρουμένων, μόνον μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας (Α. Κορ. 12, 11, 12, 27, 28. Ἐφεσ. 1, 22, 4, 15. Κολ. 1, 18, 2, 10, 19). Καίτοι δὲ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ φιλολογίᾳ ἐνίοτε ὀνομάζονται κεφαλαὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰς ὁποίας αὐτοὶ ἐθεμελίωσαν ἢ κυβερνώσιν, οὐχ ἦττον ὅμως οὗτοι ἀποτελοῦσι κεφαλὰς μερικωτέρας, δευτερευούσης σημασίας, ἰσταμένκας ὑπὸ τὴν μίαν καὶ μόνην κεφαλὴν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν, τοῖς χριστιανοῖς, ναοί, οἵτινες ἔχουσιν ἓνα μόνον θόλον, μίαν μεγάλην κεφαλὴν, ἀνυψουμένην εἰς τὸ μέσον καὶ ὑπ' ἐαυτὴν ἑτέρους τέσσαρας θολίσκους, ἑτέρας τέσσαρας μικροτέρας κεφαλὰς, αἵτινες παριστάνουσι τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς· ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι ναοί, οἵτινες ἐκτὸς τῆς μεγάλης κεφαλῆς ἔχουσι προσέτι καὶ ἄλλας δώδεκα μικροτέρας, συμβολικῶς παριστανούσας τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους. Τὰ ἄνω τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἐκκλησίας ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ κάτω. Ἐν τοῖς κάτω ἀκρογωνιαίος λίθος εἶναι ὁ Χριστὸς, οἱ δὲ λοιποὶ λίθοι οἱ Ἀπόστολοι· ἐν τοῖς ἄνω δὲ ἡ ὑψίστη κεφαλὴ, ὁ μέγιστος θόλος, ὁ Χριστὸς, αἱ δὲ μικρότεροι τοιαῦται οἱ Ἀπόστολοι. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς πράττει ἡ Ἁγία Γραφή, πρὸς ἀνθρώπινον σῶμα, τότε θὰ ἐννοήσωμεν ἄριστα, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι μία καὶ μόνη, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς.

Καὶ λοιπὸν ἡ ἐρμηνεία τῶν νεωτέρων παπικῶν Θεολόγων, ὅτι δὴθεν ἐπὶ μόνου τοῦ Πέτρου, ὡς ἐπὶ θεμελίου λίθου, ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη νὰ ἰδρῦσῃ τὴν

Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ ἀντιρᾶσκει εἰς πλείστα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀλλά καὶ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων μεγάλων ἑρμηνευτῶν καὶ Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἠρμήνευσεν αὐτῷ τοὺς πρὸς τὸν Πέτρον λόγους τοῦ Κυρίου· «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν.» Ἐκ τῶν Ἁγίων Πατέρων ἄλλοι μὲν ἠρμήνευσαν τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκοδομήσει καὶ ἠκοδόμησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ μόνον ὡς ἐπὶ μερικωτέρου θεμελίου· διότι καὶ ὁ Πέτρος, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ἐγένετο μέρος τοῦ θεμελίου, λίθος συσφηνωθείς πρὸς τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· οὕτως ἠρμήνευσαν ὁ Τερτυλλιανός, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας. Ἄλλοι, καὶ οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν πλειονοψηφίαν, ἠρμήνευσαν τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ Κύριος ὑπέσχεθη νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ ἠκοδόμησῃ τὴν Ἐκκλησίαν Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὁμολογίας τοῦ Πέτρου, καλέσαντος Αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ζώντος (Ματθ. 16. 16), ἐπὶ τῆς πίστεως δηλονότι εἰς Αὐτόν, ὡς εἰς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ Αὐτοῦ αὐθις τοῦ Ἰδίου. Οὕτως ἠρμήνευσαν οὐ μόνον Ἀνατολικοὶ Πατέρες, οἷοι ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ Θεοδώρητος καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ Δυτικοὶ ὡς ὁ Ἰερώνυμος καὶ ὁ Αὐγουστίνος.

Οἱ Ἁγιοὶ Πατέρες δὲν ἠρμήνευον τοὺς πρὸς τὸν Πέτρον λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν νεωτέρων τοῦ παπισμοῦ θεολόγων, διότι ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν αὐτῇ θὰ ἀντέφρασκε εἰς πολλὰ χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐν τοῖς ὁποίοις Αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρίσταται ἢ ὡς θεμέλιος, ἢ ὡς ἀκρογωνιαῖος λίθος τοῦ θεμελίου τῆς Ἐκκλησίας· ἐκτός δὲ τούτου θὰ ἤνυαντιοῦτο τοιαύτη τις ἑρμηνεία πρὸς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλη-

σίας. Οἱ ἀρχαῖοι Ἁγιοὶ Πατέρες καὶ μεγάλοι Ἱεράρχαι τῆς Ἀνατολῆς πράγματι δὲν εὕρισκοντο ἐν ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ ἐπίσκοπου τῆς Ῥώμης, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν· ζῶντες δὲ ἐν ἐποχῇ οὐ πολὺ ἀπεχούτρῃ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, καλῶς ἐγίνωσκον, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαιότατοι χριστιανοὶ ἐπίσκοποι, οἱ προκάτοχοι αὐτῶν, δὲν ἐζηρῶντο ἀπὸ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης, καὶ ὅτι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δὲν ἦτο ἡγεμὼν τῶν ἄλλων Ἀποστόλων· ἡ γνώσις καὶ συνείδησις αὐτῆ ἀποτελεῖ ἕνα τῶν ἰσχυροτάτων λόγων, δι' ὃν δὲν ἦτο δυνατόν εἰς αὐτοὺς νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ χωρίον τοῦτο ἐναντίον τοῦ προηγηθέντος καὶ τοῦ συγχρόνου αὐτοῖς διοργανισμοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικεικλήσεως οὕτως, ὅπως ἐν τοῖς ἐπιζηῆς ἤρχισαν νὰ ἑρμηνεύωσιν αὐτὸ οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας θεολόγοι.

Κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἔλαβε χώραν ἕτερον λίαν σπουδαῖον γεγονός πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἡμετέρου ζητήματος. Τινὲς συνεβούλευσαν τὸν πρόμαχον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν Μέγαν τῶν Καισαρέων ἀρχιεπίσκοπον Βασίλειον, ὅπως, πέμψας πρὸς τὸν πάπαν τῆς Ῥώμης Δάμασον τὸν ἐξυτοῦ ἀδελφὸν Γρηγόριον τὸν Νύσσης, πείσῃ αὐτὸν νὰ σπεύσῃ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς βοήθειαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ταρρασσομένης τότε ὑπὸ τῆς ἀρειανῆς αἵρέσεως, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζεν ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους Οὐάλης· ἀλλ' ὁ τῆς Καισαρείας Μέγας ἐπίσκοπος γινώσκων καλῶς ἐκ τῶν προηγηθεισῶν σχέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦς τῆς Ῥώμης πάπας καὶ ἰδίᾳ τὸν Δάμασον, ἔγραψε περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πρὸς τὸν πρεσβύτερον Δωρόθεον σπουδαιότητα τινὰ ἐπιστολήν, εὐτυχῶς διασωθεῖσαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ πρὸς τοὺς ἄλλοις λέγει· αἰγὼ μὲν γὰρ οὔτε τοὺς συναπερχομένους αὐτῷ

(τῷ Γρηγορίῳ) ὁρῶ· καὶ αὐτὸν γινώσκω παντελῶς ἄπειρον ὄντα τῶν κατὰ τὰς Ἐκκλησίας· καὶ εὐγνώμονι μὲν ἀνδρὶ αἰδέσιμον αὐτοῦ καὶ πολλοῦ ἔξιαν τὴν συντυχίαν, ἐψηλῶ δὲ καὶ μετεώρῳ, ἄνω πον καθημένῳ, (τῷ πᾶσι) καὶ διὰ τοῦτο ἀκούειν τῶν χαμόθεν ἀλήθειαν φθειγγομένων μὴ δυναμένων, τί ἂν γένοιτο ὄφελος τοῖς κοινοῖς πρὸς τῆς τοῦ τοιοῦτου ἀνδρός ὁμιλίας, ὅς ἄλλότριον ἔχει θωπείας ἀνελευθέρου τὸ ἦθος;» (Ἐπιστ. Βασ. Μ. 115, τ III παρὸ 2 p. 467). Ἡ δύνατο ἄρχ γε γράφων τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τῷ 375 ὁ Μέγας Βασιλεὺς νὰ ἰκφρασθῆ τοιοῦτοτρόπως περὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης, ἵαν ἰθεῶραι αὐτὸν ἀναμάρτητον ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κεφαλὴν ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνώτατον ἀρχηγὸν αὐτῆς;

Ἐν τοῖς ἄλοι τοῦδε ἐρμηνεύοντες τὸ «Σὺ εἰ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῃ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύουσιν...» ἀπεδείξαμεν, ὅτι τοὺς λόγους τούτους τοῦ Σωτῆρος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι δῆθεν μόνον ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εἶνε θεμελιωμένη ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία· ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ ὑγιῶς ἔχων φυσικὸς νοῦς δὲν δύναται νὰ παραδειχθῆ, ὅτι ἅπασα ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία εἶνε θεμελιωμένη ἐπὶ ἐνὸς θνητοῦ ἀνθρώπου. Νῦν δὲ ἄς εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἐρευναν τῶν ἐφεξῆς λόγων τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πέτρον· «καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δῆσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λείψῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 16, 19, 20). Τὸ δεδεμένον καὶ λύνειν τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων εἶνε τὸ αὐτὸ βεβαίως πρὸς τὸ ἔχειν τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀλλ' ἵαν τοῦτε εἶνε ἀληθές, τότε τὸ ὑποσχθέν κατὰ τὴν περίστασιν ταύ-

τὴν εἰς τὸν Πέτρον ἐπηγγέλθη καὶ ἐδόθη ἐν ἄλλῃ τινὶ εὐκαιρίᾳ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐξίστου οὐ μόνον καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς Ἀποστόλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτῶν ἐπισκόποις.

Ἡ: ἐκ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων γίνεται δῆλον ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην τὴν δοθείσαν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ περὶ τῆς παροχῆς αὐτῷ τῶν κλειδῶν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μετεμορφώθη ἐνώπιον μόνου τοῦ Πέτρου καὶ ἐτέρων δύο μαθητῶν, τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου· εἶτα δὲ διέταξε τῷ Πέτρῳ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς συλλογεῖς τῶν φόρων ὑπὲρ ἐχυτοῦ καὶ τοῦ Διδασκάλου στατήρα θαυμασίῳ τινὶ τρόπῳ εὐρεθέντα ἐν τῷ στόματι τοῦ πρώτου συλληφθέντος ἰχθύος. Οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἰδόντες τὴν δειχθείσαν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην τῷ Πέτρῳ ὡς καὶ τῷ Ἰωάννῃ καὶ Ἰακώβῳ ἐξαιρετικὴν προτίμησιν προσελθόντες ἠρώτησαν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν περὶ τοῦ «τίς μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;» Κατὰ τὴν λίαν ὁμως κατὰλληλον ταύτην στιγμὴν, καθ' ἣν τὸ περὶ πρωτείων ζήτημα ἀμέσως καὶ ἀνευ περιστροφῶν ἐτέθη ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ἐπὶ τοῦ τάπητος τῶν συζητήσεων, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ὑπέδειξε τὸν Πέτρον, ὡς ἀρχηγὸν καὶ κεφαλὴν αὐτῶν, ὡς ἐξάπαντος θὰ ἔπραττεν ἵαν εἶχε προορίσῃ δι' αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καλέτας παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ εἶπεν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἵαν μὴ ἐπιστρέψῃτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 18, 3, 4)· συνεχίζων δὲ τὸν λόγον αὐτοῦ διεκήρυξεν, ὅτι ἡ πραγματικὴ ἐξουσία ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντι ἐπὶ

γῆς βασιλείῳ τῆς χάριτος μέλλει νὰ ἀνήκει οὐχί εἰς ἕν πρόσωπον, ἀλλ' εἰς ἅπασαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ εἰς τοὺς ποιμένας καὶ προεστῶτας αὐτῆς. « Ἐάν ἀμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ ἐλεγξον αὐτὸν μετὰ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἕτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἐάν δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐάν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐάν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐάν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός πράγματος οὗ ἐάν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὐ γὰρ εἶμι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν » (Ματθ. 18, 15—20). Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου εἰς τὸ « τίς μεῖζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; » ἀπάντησις καθορίζουσα ἅπαν τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν σαφῶς ἐξάγεται ὅτι ἡ κατὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διακυβέρνησις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶνε ἡ **συνοδική**. Κατ' ἀρχὰς συνέρχονται ὀλίγοι· ἐάν δὲ ἡ συνάθροισις αὐτῶν ἀποδειχθῇ μὴ ἐπαρκής, συνέρχεται ἅπασα ἢ ἐπὶ μέρος Ἐκκλησία· ἐν μεγάλῃ δὲ ἀνάγκῃ καὶ ἅπασα ἢ οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς. Σημειωτέον, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐδόθη οὐχί εἰς πάντας τοὺς πνευματικὰ χαρίσματα ἔχοντας καὶ ἐκκλησιαστικούς βαθμούς ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' εἰς μόνον τοὺς Ἀποστόλους, κατ' ἀκόλουθον δὲ λόγον καὶ παρ' ἡμῖν εἰς μόνους τοὺς διαδόχους αὐτῶν,

τοὺς ἐπισκόπους, ἀνήκει τοῦτο. Πᾶν, ὅπερ δὲν συμφωνοῦσι νὰ παραδεχθῶσιν οἱ τελευταῖοι οὗτοι, δὲν δύνανται νὰ παραδεχθῶσι καὶ τὰ κατώτερα αὐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μέλη, οἱ ἱερεῖς δηλονότι, διάκονοι καὶ λαϊκοί. Τὰ κατώτερα ταῦτα μέλη ἔχουσι μᾶλλον συμβουλευτικὴν ψῆφον, ἢ δὲ λύσις ἐκάστης ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως ἢ ἡ διεκπεραίωσις αὐτῆς ἀνάγκη νὰ ἀφίηται εἰς μόνους τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν, τοὺς ἐπισκόπους. Ὁ Κύριος ἡμῶν εἰπὼν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν (οὐχί δὲ πᾶσιν)· ὅσα ἐάν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐάν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ », διὰ τῶν λόγων τούτων σαφῶς ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ Πέτρος δὲν εἶνε ἀνώτερος τῶν ἄλλων Ἀποστόλων κατὰ τὴν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίαν· διότι καὶ αὐτοῖς διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων ὑπισχναίται πᾶν, ὅτι προλαβόντως ὑπισχίθη τῷ Πέτρῳ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπιβεβαίωσι καὶ τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν Αὐτοῦ ὁ Κύριος πραγματικῶς ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην οὐχί τῷ Πέτρῳ μόνῳ, ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς Ἀποστόλοις. Ἐμφανισθεὶς δηλονότι τὴν πρώτην ἡμέραν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ τοῖς μαθηταῖς εἶπεν αὐτοῖς. « Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὼ πέμπω ὑμᾶς »· εἶτα δὲ ἐμπυσήσας λέγει αὐτοῖς· « *λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἃν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἃν τινῶν κρατῆτε κεκράτηται* » (Ἰω. 20, 21—23). Ἄλλ' ὅπως οἱ Ἀπόστολοι, οὕτω καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν οὐδεὶς δύναται νὰ ποιῶνται χρῆσιν τῆς ἐξουσίας αὐτῶν ταύτης οὐχί ἰδίᾳ κατ' ἄτομα, ἀλλὰ πρὸς λύσιν τῶν σπουδαιότερων ζητημάτων νὰ συνέρχωνται εἰς κοινὰς συνδιασκέψεις, νὰ συγκαλῶσι τ. ἔ. συνόδους. Καθ' ὅσον ἐν τῷ συστήματι τῆς συνοδικῆς

δικυβερνήσεως ὡς μόνη κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας μένει πάντοτε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις καὶ μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς Ἀνάληψιν Αὐτοῦ διαρκῶς παρίσταται ἀοράτως ἐν μέσῳ τῶν συναθροισζομένων ἐν τῷ ὀνόματι Αὐτοῦ, ὡς οὐχὶ ἀπαξ ἐπηγγέλτατο τοῖς Μαθηταῖς Αὐτοῦ (Ματθ. 18, 20. 28, 20).

Συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν καὶ θέλησιν τοῦ Κυρίου οἱ ἱεροὶ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς Ἀνάληψιν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν τὰς μᾶλλον σπουδαίας ὑποθέσεις ἔλυσαν συνεργόμενοι εἰς συνόδους, ἐν ταῖς ὁποῖαις ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐμφανίζεται μόνον ὡς ὁ πρῶτος, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, κεκτημένος μόνον πρεσβεία τιμῆς δι' ἧς καὶ συχνάκις κατήρχετο τῆς διεξαγωγῆς ἀπλῶς τῶν ὑποθέσεων. Ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἀνυχνιώσκομεν, ὅτι ὀλίγας μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἡμέρας ὁ Ἀπόστολος Πέτρος λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν προέτειναν εἰς πᾶσαν τὴν συναθροισιν τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, ἐν τῷ ὑπερώῳ τῆς Σιών εὐρισκομένων, νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ ἐκπεσόντος τοῦ Ἀποστολικῷ ἀξιώματι προδότου Ἰούδα· πάντες δὲ συσκερθέντες ἐξέλεξαν δύο, τὸν Ἰούστον καὶ τὸν Ματθαῖον, τὴν ἐπικύρωσιν δὲ ἐνός τούτων ἐν τῷ Ἀποστολικῷ ἀξιώματι ἀφῆκαν οὐχὶ εἰς τὸν Πέτρον, ἀλλ' εἰς Αὐτὸν τὸν Κύριον, ὑπὸ τοῦ Ὁποίου καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἐξελέγησαν. Μετὰ θερμὴν δὲ προσευχῆν ἔδωκαν κλήρους καὶ ἔπεσε, λέγουσιν αἱ Πράξεις, ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθαῖον (Κεφ. Α. 26).

Μετὰ πρὸς ἄλλο ὀλίγου ἔτι χρόνου ἐνεφανίσθη ἡ ἀνάγκη ἐκλογῆς διακόνων πρὸς ὑπηρεσίαν ἐν ταῖς κοιναῖς τῶν Χριστιανῶν τραπέζαις, τίτινες παρτιθέοντο μετὰ τὴν μετᾶληψιν τῶν Ἁγίων Μυστηρίων. Τῇ προτάξει λοιπὸν τῶν Ἀποστόλων οἱ Χριστιανοὶ ἐξελέ-

ξαντο ἑπτὰ ἄνδρας, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἐπικύρωσαν τὴν ἐκλογὴν ταύτην διὰ τῆς ἰδίας ὁμοφωνίας καὶ συγκαταθέσεως· εἶτα δὲ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες αὐτοῖς τὰς χεῖρας καθιέρωσαν αὐτοὺς εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας (Πραξ. κεφ. 6). Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν μνείαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου γίνεται, ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ γενικῶς λόγος περὶ πάντων τῶν Ἀποστόλων. Οἱ Ἀπόστολοι προέτειναν τὴν ἐκλογὴν, οἱ Ἀπόστολοι ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ἐκλεγέντων, οἱ Ἀπόστολοι κατέστησαν τοὺς διακόνους ἐπὶ τῆς χρείας ἐκείνης.

Τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀπόστολοι μαθόντες, ὅτι εἰς ἓκ τῶν ἑπτὰ διακόνων, ὁ Φίλιππος, ἐβάπτισε μὲν πολλοὺς τῶν Σαμαρειτῶν, μὴ ἔχων ὅμως ἀνώτερον βαθμὸν τῆς Ἱερουσάλης δὲν ἠδυνήθη νὰ παράσχη αὐτοῖς διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπεμψαν εἰς τὴν Σαμαρείαν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οὗτοι δὲ ἐλθόντες καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν νεοφωτιστῶν, καὶ κατήλθεν εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οἱ Ἀπόστολοι λοιπὸν, τ. ἔ. ἡ πρώτη ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, κατὰ κοινὴν συμφωνίαν ἐπεμψαν εἰς τὴν Σαμαρείαν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην· ἐν δὲ τῇ νεοφωτιστῶ ἐκείνῃ χώρῃ τόσον ὁ Πέτρος ὅσον καὶ ὁ Ἰωάννης ἐπιβάλλουσι τὰς χεῖρας καὶ ἀμρότεροι ἐξ ἴσου καταβιβάζουσι τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου βαπτισθέντων· διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν τούτου καὶ ἐκείνου οὐδεμίαν ὑπάρχει.

Δεκαοκτὼ ἔτη μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, συνεπέα τοῦ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἐμφανισθέντος ζητήματος περὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰς τοὺς κόλπους τοῦ

Χριστιανισμού παραδοχῆς τῶν ἔθνικῶν τῶν μὲν Φαρισαϊζόντων Χριστιανῶν ὑποστηριζόντων, « ὅτι δεῖ περὶτέμνειν αὐτούς, παργγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωϋσείως» (Πρξ. 15, 5), τοῦ δὲ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς ὀρθοφρονούσης μερίδος διισχυριζομένων, ὅτι πρέπει ἀμέσως νὰ βηπτίζωσιν αὐτούς ἄνευ περιτομῆς· συγκαλεῖται μεγάλη σύνοδος τῶν Ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ ᾗ ποιεῖ μετὰ μακρῆς συσκέψεως ἀπεφασίσθη, ὅπως δέχωνται τοὺς ἐξ ἔθνῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἄνευ περιτομῆς· ἡ δὲ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς ἢ περικλείουσα τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν ἐγγράφη ἐκ μέρους οὐχὶ καὶ πάλιν τοῦ Πέτρου, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀπάσης τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας. « Ἐδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βῆρος πλην τῶν ἐπιτάγῃς τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθῆτων καὶ αἵματος καὶ πρικτοῦ καὶ πορνείας» (Πρξ. 15, 28. 29).

Ἐν γένει δὲ οὐ μόνον οὐδαμῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπκντῆ ἢ προσηγορία τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου « ὡς ἡγεμόνος τῶν Ἀποστόλων», ἀντιπροσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὀρατῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς χωρίοις γίνεται λόγος περὶ τῶν Ἀποστόλων ὡς ἰσῶν πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐξουσίαν, καίτοι τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἀπήλαυον συνεπέξ τῶν ἰκανότητων καὶ λοιπῶν προσωπικῶν αὐτῶν προσόντων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους ἰδιαιτέρων τινῶν προνομίων. Πρὸς τὸν Ἰωάννην λ. χ. γινώσκωμεν, ὅτι ὁ Κύριος ἔτρεφεν ἰδιαιτέρην ἀγάπην. Ἐκτὸς ὁμοῦ τούτου, ἡ παραδοχὴ τοῦ πρωτείου τοῦ Ῥώμης, ὡς ἐννοῦσιν αὐτὸ οἱ παπιστῆ, φέρει εἰς πολλὰ ἄτοπα καὶ βλάσφημα συμπεράσματα· διότι ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἀπό-

στολος Πέτρος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ παρέδωκε τὴν ἐπὶ τῆς ὅλης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας κυριαρχίαν τῷ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπῳ, θὰ παραδεχθῶμεν κατ' ἀνάγκην, ὅτι καὶ οἱ ζῶντες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου Ἀπόστολοι ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ῥώμης. Ἐπειδὴ δὲ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἐζησε μετὰ τὴν τοῦ Πέτρου τελευταίαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, ἄρα ὁ Ἀπόστολος οὗτος τῆς ἀγάπης ἐπὶ τόσον μέγα χρονικὸν διάστημα εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν πρώτων παπῶν, Λίνου, Ἀνακλήτου καὶ Κλήμεντος! Ἐπίσης ἐκ τῆς παραδοχῆς τῆς αὐτῆς βλασφημίου καινοτομίας τῶν παπιστῶν ἐξάγεται, ὅτι εἰς πάσας κατὰ τὴν ἐξουσίαν εἶνε ἀνώτερος οὐ μόνον τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἔθνῶν Παύλου, ὅστις ὁμολογουμένως δὲν ἐξήσκει τριαύτην ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας (Πρξ. 13, 46. Ρωμ. 11, 13. Γαλάτ. 2, 7) ὑποῖαν ἀποδίδει ἑαυτῷ ὁ τῆς Ῥώμης πάπας, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἑνδεκα Ἀποστόλων ὁμοῦ λαμβανομένων.

Ἄλλ' ἄς ἐπανεέλθωμεν ἐτι ἄπξ εἰς τὸ ὑπὸ ἔρευναν χωρίον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐκ τούτου ἐπίσης ἀμέσως ἐξάγεται, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἄρ' εὖ ὁμοῦς οὗτος ἐξ ὀνόματος πάντων τῶν Ἀποστόλων ἀποκριθεὶς ὁμολόγησε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Μεσσίαν καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Διότι ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν πρὸ τῆς ἐπιστήμου ταύτης ὁμολογίας τοῦ Πέτρου ἀποτεινόμενος πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ εἶπε τὸ « Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;» Τότε ὁ πάντοτε θερμὸς καὶ πρόθυμος Πέτρος ἀπαντῶν, βεβαίως ἐκ προσώπου πάντων, ἀρῶν εἰς πάντας ἀπηυθύνετο ἢ ἐρώτησις, εἶπε τὸ « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.»

Ἐκ τῆς συναφείας λοιπῶν τοῦ λόγου ἐξάγεται, ὅτι καὶ ἡ ἐπαγγελία ἡ δοθείσα τῷ Πέτρῳ, ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἰδόθη καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἀποστόλους· εἰς πάντας λοιπὸν καὶ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἰδόθη ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὸν διατυπώσαντα τὴν ὁμολογίαν Πέτρον. Ἄλλο πρᾶγμα, εἰάν οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἐθεώρουν ἄχρι τῆς στιγμῆς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος· ἀναντιρρήτως ὁμῶς ἐπίστευον εἰς αὐτὸν ὡς εἰς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Βαρθολομαῖος (=υἱὸς Θεολομαῖου), ὡν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ναθαναήλ, ὀλίγον μετὰ τὴν βάπτισιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' αὐτὴν τὴν ἐγγραφὴν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, πολὺ ἐνωρίτερον δηλονότι τοῦ Πέτρου, ὡμολόγησε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπίσης βασιλεία καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην ὁ Ἰησοῦς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, εἶπε τῷ ἀδόλφῳ Ἰσραηλίτῃ Ναθαναήλ τὰ ἐξῆς: «*Ὅτι εἶπὸν σοι, εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς πιστεύεις; μίλλω τούτῳ ὄφει. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν λέγω Ὑμῖν· ἀπ' ἄρτι ὤψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγόμενα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίροντας καὶ καταβαίροντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου*» (Ἰω. 1, 49—52). Εἰς τὰ μέρη Κιισχυρίας τῆς Φιλίππου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπηύθυνε πρὸς πάντας τοὺς Ἀποστόλους τὴν ἐρώτησιν «*τίνα με λέγετε εἶναι;*» ἐπειδὴ δὲ ὁ Πέτρος ἀπήντησεν ἐκ προσώπου πάντων, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐπαγγελία ἰδόθη τῷ Πέτρῳ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ εἰς πάντας ἐκείνους, ἐκ προσώπου τῶν ὁποίων ἀπήντησεν. Ἡ ἀλήθεια αὕτη σφαιρικῶς καθίσταται ἐκ τῶν συμβάντων ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. Ἐνταῦθα μόνος ὁ Ναθαναήλ ἐπίσης ὡμολόγησε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ

ὁμολογία αὕτη ἐγένετο ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, οἵτινες διὰ τῆς σιωπῆς των παρεδέχθησαν αὐτὴν, διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀποταίνεται καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους. «*Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω Ὑμῖν ἀπ' ἄρτι ὤψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγόμενα κ. τ. λ.*» Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τὸ Εὐαγγέλιον τῆς λαμπρᾶς ὁμολογίας τῆς πίστεως τοῦ Ναθαναήλ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκφωνεῖ εἰς ἐπήκοον πάντων τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, μὴ θεωροῦσα αὐτὴν ὑποδεστέραν τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως τοῦ Πέτρου. Ἐντεῦθεν καὶ εἰς τῶν ἀρχαιοτάτων πατέρων, ὁ Ἱερομάρτυς Κίρηναῖος ἐπίσκοπος Λουγδούνων (Λυών), ἀκμάσας κατὰ τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα, περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης λόγον ποιούμενος λέγει, ὅτι ὅπως ὁ Πέτρος, οὕτω καὶ ὁ Ναθαναήλ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς νὰ ὁμολογῇ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. (Κατὰ αἵρεσ. βιβ. III κεφ. XI §. 6).

Πρῶτος, ὅστις συμφώνως πρὸς τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὠνόμασε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, εἶνε ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ, ὁ εὐαγγελιστὴς τῆς Παναγίᾳ Παρθένῳ Μαρίᾳ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ (Λουκ. 1, 35). Παναγιωρικῶς δὲ καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων ὠνόμασεν αὐτὸν ἴδιον Υἱὸν αὐτὸς ὁ Οὐράνιος Πατήρ, ὅταν, βαπτίζομένου τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἤκουσθη φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα: «*Ὁὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἐδόξησα*». Τὴν φωνὴν ταύτην μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχων πάντοτε περιβομβοῦσαν τὰ ὦτα αὐτοῦ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης μετὰ παρρησίας ἐμαρτύρει ἐνώπιον πάντων τῶν προτερημένων αὐτῷ, ὅτι «*ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ*» (Ἰωάν. 1, 34)· ὑπὸ τῆς μαρτυρίας

δὲ ταύτης παροτρυνθέντες δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀνδρέας ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Ὡστε πολὺ πρὸ τῆς ὁμολογίας τοῦ Πέτρου ἦτο γνωστός τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὡς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τῶν ἤδη περὶ παπικῆς Ἐκκλησίας λεχθέντων φυσικῶς καὶ ἀβιχάτως ἐξάγεται πρῶτον, ὅτι αὐτὴ παρὰ τὴν πληθὺν τῶν μελῶν αὐτῆς δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ ἀποτελῇ γνήσιον μέρος τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεκὰ σπουδαιοτάτων πλυνῶν καὶ ἀσυγγνώστων καινοτομιῶν, δι' ὧν ἐπισκότισε καὶ παρεμόρφωσε τὴν τε διδασκαλίαν τῆς πίστεως, τὸ ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα καὶ τὴν ἔννοιαν, τὴν τέλεισιν καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταδόσεως τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως· καὶ δεύτερον, ὅτι τὸ διατυμπανιζόμενον κοσμικὸν πρωτεῖον τοῦ Ῥώμης, καταπολεμεῖται τόσον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὡς ξένον καὶ ἀλλότριον τοῦ βασιλείου τῆς χάριτος καὶ τῆς υἰοθεσίας καὶ ἀντιφάσκον πρὸς αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας πνεύμα, ὅπερ χαρακτηρίζει τὸν ἐλευθέρην ἀπασαν τὴν κτίσιν κηρύξαντα καὶ υἱοῦ φωτὸς ἡμᾶς ἀναδείξαντα Χριστιανισμόν.

